

TÜM İKTİSATÇILAR BİRLİĞİ

- VERGİ DÜZENLEMELERİ ÜZERİNE
- İMALAT SANAYİNDE KÜÇÜK ÜRETİMİN
KREDİ SORUNU
- TİB BASIN AÇIKLAMALARI
 - HAYVANCILIĞIN SORUNLARI
 - ATAŞ RAFİNERİSİ ÜZERİNE

AYLIK
BÜLTEN

48

HAZİRAN
1978

TİB YAYINLARI No. : 21

**TÜRKİYE'DE TOPLUMSAL GELİŞME VE
SİYASAL BUNALIM**

Doğu ERGİL

- Devlet ve Sınıflar İlişkisi ● Cumhuriyet Döneminde Devlet
- 1950 Sonrasında Emperyalizmle İlişkiler ve Devlet ● Türkiye'de Sınıfların Örgütlenme Düzeyi ● Parlamento'nun Sınıfsal Yapısı ● Siyasi Bunalımın Kaynağı.

TİB Adına Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdür :

Mehmet Tanju AKAD

Yönetim Yeri : Karanfil Sok. 14/10. Kızılay - ANKARA

Basıldığı Yer : ŞAFAK Matbaası - ANKARA

A B O N E : Bir yıllık abone tutarı olan 50,— TL. Posta Bir yıllık abone tutarı olan 50,— TL. Posta pulu olarak gönderilebilir veya Mehmet Tanju AKAD adına 106682 numaralı posta çeki hesabına yatırılabilir.

Yurtdışı abone ücreti 80.— TL.'dir.

Bültendeki yazılar kaynak gösterilmek ve içeriği değiştirilmemek şartıyla yayınlanabilir. İlgili Sayılardan gönderilmesi rica olunur.

VERGİLERDEKİ DÜZENLEMELER ÜZERİNE

Geçtiğimiz son iki ay içinde, üzerinde en fazla tartışılan konulardan biri hükümetin, meclislere sunmayı planladığı yeni vergi düzenlemeleri ile ilgili tasarı oldu. Hemen hemen bütün toplumsal sınıf ve tabakalar vergi tasarısı ile ilgili tavır ve düşüncelerini açıklayarak karar verme mekanizmalarını etkilemeye çalıştılar ve çalışmaya devam etmekte. Beklenildiği gibi, bunlardan bazıları vergi tasarısını olumlu ve yararlı, bazıları ise olumsuz olarak nitelediler.

Vergi tasarısı ile ilgili bu değerlendirmeler, doğal olarak, söz konusu sınıf ve tabakaların durum ve çıkarlarını doğrudan ilgilendiren vergi türlerinden hareketle yapılan yorumların bir ürünü oldu. Ancak, yapılan değerlendirmeler, son derece doğal olan bu tutumun vergi tasarısının bütününe gözden kaçırılması hatasına düşülmesiyle sonuçlandığı izlenimi vermektedir. Bu nedenle konunun ayrıntılarına inmeden önce, bu sorun üzerinde kısaca durmayı yararlı görüyoruz.

Aslında bizim için önemli olan işçi sınıfı ve diğer emekçi sınıf ve tabakalar adına yapılan bazı değerlendirmelerde bu hataya — bütününe gözden kaçırılması hatası — düşülmüş olmasıdır. Egemen sınıfların sözcüleri tarafından yapılan değerlendirmelerde de aynı özellik yani «hata» söz konusudur. Ancak, bu, egemen sınıfların çıkarları açısından bir hata değildir. Egemen sınıfların, gerçekliğin bütünselliği içinde kavranmasını engellemede izledikleri yöntemin tipik bir belirtisi-dir.

Kanımızca, yeni vergi tasarısının, bazı maddelerinin tek tek yalnızca kendi içlerinde ele alınması şeklinde değil, bu maddelerin birbirleriyle olan

ilişkileri çerçevesinde bir bütün olarak ele alınıp, değerlendirilmesi daha doğru olacaktır. Yeni vergi tasarısının, emekçi sınıf ve tabakalar yönünden ne getirip, ne götürdüğü, ancak böyle bir yaklaşımla kavranabilir. Bunun tersi bir durumda, yukarıda işaret etmeye çalıştığımız hataya düşülmüş olacak; yani tek tek maddelerin içerdiği değişikliklerin kendi içlerinde ele alınmasının yaratacağı aldatici görüntüler vergi tasarısının bütününe ilişkin yargılarımızı biçimlendirecektir.

Aslında, vergi tasarısının neyi amaçladığı ve emekçi sınıf ve tabakalar açısından ne anlam ifade ettiğinin yeterince kavranması yönünden, tasarının tek başına bir bütün olarak ele alınıp değerlendirilmesi de yeterli değildir.

Çünkü vergi tasarısı, son bir yıl içinde uygulamaya konulan ekonomik önlemlerin bir parçasını oluşturmaktadır. Bu nedenle, yeni vergi tasarısıyla getirilmesi düşünülen vergi düzenlemeleri, bu önlemlerin bütünlüğü içinde düşünülmelidir. Nitekim, TİB Aylık Bülteninde vergi düzenlemelerine bu açıdan yaklaşmış ve vergi tasarısı daha henüz açıklanmadığı bir sırada, bu konuyla ilgili muhtemel gelişmeler şöyle değerlendirilmişti «Kanımızca, hükümet vergilerde yeni düzenlemeleri başlıca iki temel amaca göre belirlemeyi tasarlamaktadır. Bunlardan birisi, emekçi sınıf ve tabakalar üzerinde yoğunlaşmış ve yoğunlaşmakta olan vergi yükünü, biraz olsun hafifleterek yükselen toplumsal muhalefetin temel gerekçelerinden birinin ortadan kaldırıldığı izlenimini yaratmaktır. Amaçlardan ikisinin ise, toplam vergi gelirlerinde belli bir artışın sağlanması olduğu söylenebilir. Başka bir deyişle alınması düşünülen vergi önlemleri, bir yönüyle, giderek artan kamu harcamalarına daha sağlam kay-

naklar bulma amacına yönelik görünmektedir.» (1) Bugün açıklanmış ve meclislere tartışılmak üzere sunulmuş bulunan vergi tasarısı genel hatlarıyla, yukardaki tahminleri doğrulayıcı nitelikte olmuştur. Nitekim Maliye Bakanı, tasarı Millet Meclisi Plan Komisyonunda görüşülmeye başlanırken yaptığı konuşmada vergi tasarısı ile «Getirilen değişikliklerin vergi adaletini sağlamak, vergi kaçakçılığını önlemek ve devleti sağlam kaynaklardan finanse edilen, enflasyonu engelleyen bir gelir sistemine kavuşturmak amacı»(2) güdüldüğünü söylemiştir. Bu nedenle, biz bu yazıda, vergi tasarısının gerçekleştirilmeye yöneldiği amaçların ne anlama geldiğini ve vergilerde yapılması tasarlanan değişikliklerle bu amaçlara nasıl ulaşılmak istendiğini daha ayrıntılı bir biçimde incelemeye başka bir deyişle, vergi tasarısını eleştirmeye çalışacağız.

Gelir Vergisindeki Düzenlemeler :

Türkiye'de vergi yükünün adaletsiz dağılımının en kaba göstergelerinden biri toplam gelir vergisinin % 60 ile % 70 arasındaki bölümünün işçi ve memurlar tarafından ödendiği gerçektir. Bugün, işçi ve memurların ödedikleri gelirvergisinin, toplam gelir vergisi içindeki payının % 66.1 olduğu artık resmî çevreler tarafından da açıklanmış bulunmaktadır. Buna karşılık büyük tüccar ve sanayiciler 1975 yılında kişi başına 14.790 TL., büyük çiftçiler ise 8.202 TL. gelir vergisi ödemişlerdir. Maliye Bakanına göre yine aynı yıl içinde birinci derecede bir memurum ödediği gelir vergisi 35.055 TL. olmuştur (3).

Bütün bu göstergeler, gelir vergisi sisteminin hangi ölçülerde tüccar, sanayici ve büyük toprak sahibi gibi sömürücü sınıfların çıkarlarını doğrultusunda geliştirilmiş olduğunu herhangi bir tartışmaya yer bırakmayacak açıklıkta kanıtlamaktadır.

Gelir Vergisi yükünün daha adil

bir biçimde paylaşılmasını, verginin müterakki olma özelliği ile sağlanacağı öteden beri kabul edilmiş genel bir ilkedir. Verginin müterakki olması, vergi oranının, gelir düzeyine paralel olarak artması şeklinde ifade edilebilir. Türkiye'de uygulamada bulunan gelir vergisi oranları da, ilk bakışta, müterakki olma özelliği taşıyan izlenimini yaratmaktadır. Ancak vergi oranlarının bu görüntüsü oldukça aldatıcıdır. Çünkü ülkemizde uygulanan gelir vergisi sisteminden bir yandan vergi oranları düşük gelir dilimlerinde yüksek tutulurken diğer yandan da müterakkilik belli bir gelir düzeyinden sonra dondurulmuştur. Örneğin, 25, 30 ve 60 bin liralık gelir dilimlerine sırasıyla % 25, % 35 ve % 45 gibi oranlar uygulanırken, 1 milyon üzerindeki gelirlere uygulanan oran % 60 olarak dondurulmuştur. Bu durum, gelir vergisinin müterakki değil, tersine-müterakki bir özelliğe; yani gelir dağılımını yüksek gelir grupları lehine biraz daha bozan bir niteliğe sahip olduğunu göstermektedir. Gelir vergisi oranlarının bu özelliği, enflasyon olgusuyla birleştiğinde, işçi ve memurlar açısından durum daha da ağırlaşmaktadır. Başka bir deyişle enflasyon işçi ve memurlar üzerindeki ağır vergi yükünü biraz daha artırmaktadır. Şöyle ki; yüksek oranlı enflasyon ücret ve maaşlardaki nominal artışların anlamını ortadan kaldırmakta, yani işçi ve memurların gerçek alım gücünün ücret ve maaşlardaki nominal artışa rağmen ya aynı kalması ya da daha azalmasına neden olmaktadır. Buna karşılık ücret ve maaşlardaki her nominal artış, işçi ve memurları daha yüksek gelir dilimine sokmakta ve böylece daha yüksek oranlarda vergilendirilmelerine neden olmaktadır. İşte bu yüzden işçi ve memurların gelirlerindeki her nominal artış genellikle gerçek gelirlerinde yani satın alma güçlerinde biraz daha azalma anlamına gelmektedir.

Hükümet hazırladığı vergi tasarısıyla vergi adaletini sağlama konusunda oldukça iddialı görünmektedir. Hükümet üyeleri, vergi tasarısının önde gelen amaçlarından birinin vergi adaletini sağlamak olduğunu sürekli uygulamaktalar. Ancak yeni vergi tasarısında tesbit edilen gelir vergisi oranlarına bakıldığında, yeni tarifenin temelde eskisinden farklı olmadığı görülmektedir.

Aşağıdaki tarife tasarının öngördüğü gelir dilimleri ve vergi oranlarını göstermektedir.

Gelir Dilimleri		Vergi oranı %
İlk	5.000 TL. için	5
Sonra gelen	5.000 » »	10
» »	10.000 » »	15
» »	10.000 » »	20
» »	15.000 » »	25
» »	30.000 » »	35
» »	60.000 » »	45
» »	140.000 » »	55
» »	225.000 » »	60
» »	250.000 » »	65
» »	300.000 » »	68
» »	400.000 » »	70
» »	550.000 » »	72
» »	2.000.000 ve daha fazla matrahlar için	% 65

Eski tarife ile yeni tarife arasındaki farklar şöyle özetlenebilir. Eski tarife 2500 TL.'den başlarken, yeni tarife 5000 liradan başlamaktadır. Yani, yeni tarifede başlangıç miktarı eskiye göre % 100 artırılmıştır. Ayrıca vergi oranları eski tarifeye göre biraz yumuşatılmıştır. Bunlar ilk bakışta vergi adaletini sağlayıcı değişiklikler olarak görülebilir. Ancak bu görünüş tamamen aldatıcıdır. Çünkü, gelir vergisine tabi gelir dilimlerinin 2500 TL.'den başlaması 1950'de kabul edilmiştir

ve 1950'den bu yana fiyat artışları % 10 değil % 1458 civarında olmuştur. Başka bir ifade ile, vergi tarifesinde belirtilen miktarlar, enflasyon nedeniyle, tasarıda benimsenen oranın çok daha üzerinde bir hızla yıpranmıştır. Bu nedenle, yeni tarifenin başlangıç miktarı, 2500 TL.'nin en azından, 1950'den bu yana meydana gelen fiyat artışlarını gösteren katsayı ile çarpımından elde edilmesi gerekirken yalnızca % 100 oranında artırılarak 5000 TL.'na yükseltilmiştir. Böylece yeni tasarı 1950'deki vergi adaleti anlayışının öngördüğü düzeyi bile tutturamamıştır. Diğer taraftan tasarıda, oranlar bir miktar yumuşatılmışsa da, bu yumuşama eski tarifenin tersine müterakki olma özelliğini ortadan kaldırmamıştır.

Çünkü oranlardaki yumuşama yalnızca alt ve üst gelir dilimlerine özgü olmamıştır. 1.000.000 kadar olan tüm gelir dilimleri, yumuşamanın kapsamına alınmıştır. Gerçi yumuşama oranı alt ve orta gelir dilimlerinde biraz daha fazladır, ama bu yeterli olmaktan uzaktır. Nitekim, yukarıdaki tarifeden de izlenebileceği gibi, alt ve orta gelir dilimlerinde, oranlar oldukça hızlı artarken, üst gelir dilimlerinde, oranların artışı giderek azalmakta ve 2.000.000 TL. ve daha fazla gelirli için % 65'de sabitleşmektedir. Özetlemek gerekirse, yeni vergi tarifi, gelir vergisi yükünün daha adil bir biçimde paylaşılması yönünden önemli sayılabilecek hiçbir değişiklik içermemektedir.

Gelir vergisiyle ilgili bir diğer konu da enaz geçim indirimi ve özel indirim ile ilgili. En az geçim indirimi, vergilendirilecek olan gelirden, bireyin ailesi ile birlikte yaşamını sürdürebilmesi için gerekli miktarın düşürülmesi anlamına gelir. Başka bir deyişle, en az geçim indirimi, insanın fizyolojik varlığını sürdürebilmesi için gerekli gelirin vergi dışı bırakılması şeklinde uygulanır. Özel indirim ise, yalnızca

ücret ve maaş gibi emek gücünün satılması karşılığında elde edilen gelirlerle uygulanan vergi indirimidir. Aslında gerek en az geçim indirimi, gerekse özel indirim, burjuva iktisat ve vergi teorisinin, kapitalist devlet aygıtına sınıflar üstü bir görünüm verme çabasının ürünü olan vergi prensiplerinden kaynaklanır. Buna rağmen, Türkiye'de en az geçim indirimi ilk defa 1950, özel indirim ise 1961 yılında uygulanmaya başlamıştır. Bir başka deyişle, bu yıllardan önce gelirlerin vergilendirilmesinde göstermelik dahi olsa, ne en az geçim indirimi ne de özel indirim gibi bir uygulamaya gidilmemiştir. 1950'de uygulamaya konulan en az geçim indirimi ve 1961'de uygulamaya başlanılan özel indirim miktarı ise sembolik olmaktan öteye gitmemiştir. Örneğin, halen yürürlükte olan Gelir Vergisi Kanununa göre, en az geçim indirimi, yıllık 1800 lirayı aşmayan gelirlerin vergi dışı tutulması şeklinde uygulanmaktadır. Bu Türkiye'de devletin, yıllardan beri, 1800 liralık yıllık geliri, kişinin ailesi ile birlikte yaşamını sürdürmesi için yeterli gördüğü anlamına gelir.

Böylesi bir uygulamanın sınıflar üstü bir devlet görüntüsü yaratma amacı yönünden yeterli olmayacağı ve hatta eğer böyle bir görüntü mevcutsa onu dahi ortadan kaldırma sonucu vereceği açıktır.

İşte bu nedendir ki,, CHP ağırlıklı hükümetin vergi tasarısında en fazla üzerinde durduğu ve tasarı üzerinde tartışılırken sürekli olarak ön plana çıkarılmağa çalıştığı konu, en az geçim indirimi ve özel indirimle ilgili değişiklikler oldu. Tasarıda en az geçim indirimi deyimini yerine «genel indirim» deyimini getirilmiş ve bu indirim eski düzeyinde bırakılmıştır. Buna karşılık, özel indirim miktarı yılda 1800 liradan 34.200 TL.'na çıkarılmıştır. Özel indirimle, genel indirim birleştirildiğinde, işçi ve memurların yılda 36.000 TL.'lık

bir indirimden yararlanması söz konusudur. Özetlemek gerekirse, tasarının, bu konuya ilişkin maddesi ilk bakışta işçi ve memurlara, oldukça büyük bir avantaj sağladığı izlenimini vermektedir. Ancak, bu, emekçi, sınıf ve tabakaların vergi konusundaki talepleri yönünden aldatici olmamalıdır. Öncelikle şunu vurgulamakta fayda var; özel indirim miktarında getirilmek istenen artış, hükümetin iddia ettiği gelir vergi adaletini sağlayıcı bir değişiklik taşımamaktadır. Çünkü yapılan bu değişiklikten sonra ücretlilerin ödediği gelir vergisi, toplam gelir vergisinin % 52'sini oluşturmaya devam edecektir. Millî gelirden alınan pay yönünden düşünülürse, toplam gelir vergisinin % 52'sinin ücretliler tarafından ödendiği bir ülkede vergi adaletinin sağlandığından söz etmek olanaksızdır. Ayrıca yılda % 50'ye varan enflasyon hızı hesaba katılırsa, bu indirim miktarlarının çok kısa bir sürede anlamını yitireceği de açıktır. Bütün bunların ötesinde asıl önemli noktada indirimin uygulanmasında izlenecek yöntemdir. İndirimin uygulanmasında iki yöntem söz konusudur. Bunlardan birincisi, indirim miktarının toplam gelirden düşülerek, geri kalan kısma «artan oranlı tarife» uygulanmasıdır. Bu yöntem «matrahtan indirim» diye bilinir. Diğer yöntem ise vergiden, vergi indirimi şeklinde uygulamadır. Buna «decote» sistemi de denilmektedir. Bu yöntemde göre, önce herhangi bir indirim yapmaksızın, toplam gelirden alınacak vergi hesaplanmakta, sonra indirim miktarına tekabül eden vergi, sözkonusu vergi miktarından düşülmektedir. Yukarıdaki açıklamadan da anlaşılabilirdiği gibi bu iki yöntemden ikincisi indirim uygulamasında vergi yükümlüsü aleyhine geliştirilmiş bir yöntemdir. Türkiye'de uygulanan ve tasarı kanunlaştığı takdirde de uygulanmaya devam edilecek olan yöntem de bu ikinci yöntem, yani vergiden vergi indirimi veya başka bir de-

yimle, decote yöntemidir. Bu yöntemin vergi adaletinin gereklerine uygun düşmediği yargısı, bugün okutulmakta olan Maliye ders kitaplarına dahi geçmiştir.(4) Bu nedenle böylesi bir yöntemin geçerli olduğu bir vergi tasarısı ile vergi adaletinin sağlanacağı ve ücretlilerin diğer kesimlere göre büyük avantaj elde edecekleri iddiaları tümüyle geçersizdir. Bütün bunların yanında, bu iddiaların tümüyle geçersiz olduğunu gösteren en önemli kanıt, tasarının «gayrimenkul sermaye gelirleri ile ilgili madde» sinde bulunabilir. Tasarı, 200.000 TL.'na kadar olan gayrimenkul sermaye gelirlerinin 40.000 liralık bölümünün vergi dışı bırakılmasını öngörmektedir. Daha sonra komisyonunda 200.000 TL., 100.000 TL. na indirilmiş, fakat 40.000 liralık muafiyet aynen korunmuştur. Bu ne demektir? Bu, tasarının ücretlilere değil, sermaye sahibi kesimlere avantaj sağlaması demektir. Çünkü daha önce açıklanmaya çalışıldığı gibi, ücretlilere indirim vergiden vergi indirimi yoluyla uygulanmaktadır. Buna karşılık 100.000 TL.'na kadar olan gayrimenkul sermaye gelirlerinden, bir kalemde 40.000 TL.'lık indirim yapılmakta ve bununla da yetinilmeyerek bu indirim sözkonusu miktarın doğrudan doğruya vergi dışı bırakılması şeklinde uygulanmaktadır. Görüldüğü gibi, tasarı, biraz daha ayrıntılı incelendiğinde ve getirilen değişiklikler birbirleri ile olan ilişkileri çerçevesinde ele alındığında, tasarının hükümetin sunmak istediği gibi, vergi adaletini sağlayacağı nitelikte olmadığı ortaya çıkmaktadır.

Tekelci Sermayenin Talepleri ve Tarım Kesiminin Vergilendirilmesi :

Türkiye öteden beri, tarım sektörünün millî gelir içinde sahip olduğu yüksek paya rağmen, tarımsal kazançların adeta vergiden muaf tutulduğu bir ülke olmuştur. Örneğin, Türkiye'de

tarımsal kazançlar 1960 yılına kadar gelir vergisi dışında tutulmuştur. Tarımsal kazançlar 1960 yılından sonra gelir vergisi kapsamına alınmış olmasına rağmen, götürü usulde vergileme ve bu usulün kötü uygulanması yüzünden, vergi ödemenin adeta vergi yükümlüsünün keyfine bırakıldığı bir sektör olmaya devam etmiştir. Bu ise, tarım sektöründen elde edilen verginin yıllardır, son derece düşük bir düzeyde kalmasıyla sonuçlanmıştır.

Türkiye'nin oldukça hızlı bir kapitalistleşme ve dışa bağımlıda olsa belli bir sanayileşme süreci içinde bulunduğu düşünülürse, tarım kesiminin vergi ödeme konusunda sahip olduğu bu ayrıcalığın, sanayi ve tarım kesimleri arasındaki çelişkilerin odaklaştığı noktalardan birini teşkil ettiği ortaya çıkmaktadır. Nitekim, içinde bulunulan hızlı kapitalistleşme süreci içinde giderek güçlenen tekelci sermayenin, «tarım kesiminin etkin bir» biçimde vergilendirilmesi yönündeki talebi giderek daha fazla belirgenleşmektedir. Aslında vergi sorunu sözkonusu olduğunda, tekelci sermayenin sık, sık kullandığı «vergi adaleti» veya «vergi yükünün sektörler arasında dengeli dağılımı» gibi sözlerin gerisinde yatan, tarım kesiminin daha etkin bir biçimde vergilendirilmesi yönündeki taleptir. Ancak tekelci sermayenin politik düzeyde, büyük toprak sahipleri ile içinde bulunduğu ittifakın niteliği, tarımın vergilendirilmesi yönündeki talebin gerçekleşmesini sürekli olarak engellemektedir.

Vergi tasarısı, bu açıdan ele alındığında, tarım kesiminin etkin bir biçimde vergilendirilmesi yönünden fazlaca bir değişiklik getirmediği görülmektedir. Tasarıda bu konuya ilişkin olarak getirilen değişiklikler şöyle özetlenebilir. Yıllık hasılat tutarı 500.000 TL. ile 2.500.000 TL. arasında bulunan çiftçilerin kazançları «İşletme hesa-

bı», hasılatı 2.500.000 TL.'i aşanlara kazançları ise «bilanço esas» na göre tesbit edilecektir. Bu hükümlerin, tarım kesiminden elde edilecek vergi miktarını önemli ölçüde arttırması beklenemez. Çünkü, özellikle büyük toprak sahipleri, yıllık hasılatı düşük gösterme çabası bakımından son derece zengin olanaklara sahiptirler. Bu nedenle, büyük toprak sahiplerinin kendilerini 2.500.000 TL.'den daha fazla hasılat elde etmiş gibi göstererek, bilanço esasına göre vergilendirilmeye razı olacaklarını düşünmek hayli zordur. Kaldı ki, bu tür yöntemlerin vergi kaçakçılığını önlemede çok da etkin araçlar olduğunu söylenemez.

Ancak yalnızca bunlara bakarak, tasarının, tarım kesiminden elde edilen vergi miktarının artırılması yönünde hiçbir önlem içermediği şeklinde bir yargıya varmak yanlış olacaktır. Kanımızca, tasarı aynen kanunlaştığı takdirde, eskiden büyük ölçüde vergiden muaf olan küçük ve orta köylülük, bir kaç sene içinde vergiye tabi hale gelecektir. Şöyle ki; halen uygulanmakta olan gelir vergisi kanununa göre 60.000 TL.'ye kadar olan hasılatlar, küçük çiftçi muafiyetinden yararlanmaktadır. Artan fiyat düzeyine rağmen, tasarıda 60.000 TL.'lık muafiyet sınırı ancak 80.000 TL.'a çıkarılmıştır. Bir başka deyişle, tasarıda, tarım kesiminden elde edilen vergi miktarının artırılması, giderek daha fazla küçük çiftçinin vergi kapsamına alınmasıyla sağlanmaya çalışılmıştır. Bunu, tekelci sermayenin, tarım kesiminin vergilendirilmesi ile ilgili isteğini, hükümetin, küçük toprak sahibi köylülüğün sırtından karşılamaya çalışması şeklinde yorumlamak sanırız yanlış olmayacaktır.

Kurumlar Vergisi İle İlgili Değişiklikler :

Tekelci sermaye vergi tasarısına ilişkin görüşlerini 13-14 Mayıs tarih-

lerinde yapılan TÜSİAD Danışma Kurulu toplantısından sonra şöyle açıkladı. «Devletin vergi gelirlerini arttıracak, vergi adaletini sağlayacak, vergi kaçakçılığını önleyecek, yatırımları, istihdamı, üretimi ve ihracatı teşvik edici ve döviz kaybına mani olacak köklü düzenlemeler beklerken vergi önlemlerinin yatırımları istihdamı ve üretimi daraltacak biçimde getirilmesini ekonomi için zararlı görmekteyiz.»(5) Görüldüğü gibi, tekeli sermaye tasarıyı, yatırımları, istihdamı ve üretimi daraltıcı olarak nitelermekte ve eleştirisini bu noktada yoğunlaştırmaktadır. Tasarının, tekelci sermaye tarafından bu şekilde eleştirilmesinin temelinde yatan neden, kurumlar vergisi ve gider vergilerinde yapılan bazı değişikliklerdir. Tasarı, daha önce % 25 olan kurumlar vergisi oranını % 30'a yükseltmekte ve istisnalar konusunda yeni koşullar getirmektedir. Türkiye'de kurumlar vergisinin % 25 gibi düşük bir orana sahip olması, bu vergiden kaçınma olanakları indirim ve istisnalar son yıllarda görülen hızlı holdingleşmenin temelindeki nedenlerden biri olmuştur. Bir başka deyişle; halka açılma ve kurumlaşmanın desteklenmesi gibi sloganların gerisine saklanılarak, kurumlar vergisi tekeli sermayenin palazlanmasında bir araç olarak kullanılmıştır. Kurumlaşma denilen olgunun ortaya çıkardığı en belirgin şeylerden biri de; tekellerin vergi kaçırmasının meşrulaştırılması olmuştur. Hisse senedi ve tahvillerle ilgili uygulama bunun en tipik örneğidir. Bilindiği gibi, hisse senedi ve tahviller iki çeşittir :

- a) İsmine yazılı,
- b) Hamiline yazılı.

İsmine yazılı tahvil ve hisse senetlerinin faiz geliri kaynağında % 20 oranında vergiye tabii tutulur. Ancak, hamiline yazılı tahvil ve hisse senetlerinin kimde olduğu bilinemeyeceğinden bunlardan elde edilen faiz gelirinin

vergileştirilmesi, bu tür hisse senedi ve tahvilleri elinde bulunduranların keyfine kalmıştır. Türkiye'de şirketleri, çıkardıkları tahvil ve hisse senetlerinin tümünün isme yazılı olması yönünde zorlayacak hiç bir yaptırım yoktur. Bu nedenle, çıkarılan hisse senedi ve tahvillerin çoğunun hamiline yazılı olması, takip edilen en yaygın yoldur. Çünkü, hamile yazılı tahviller onu çıkaran şirketler-öz sermaye faizinin kanunen vergiye tabi olmasına rağmen-öz sermayeleri üzerinden vergisiz faiz geliri sağlama olanağını elde etmektedirler.

Bir başka deyişle; Türkiye'de hamiline yazılı hisse senedi ve tahvil çıkarmak vergi kaçırmanın en emin yollarından biri haline getirilmiştir. Ayrıca, uygulamadaki kanuna göre, başka bir kurumun sermayesinin asgari % 10'una sahip olan kurumların bu iştiraktan doğan kazançları kurumlarvergisi dışında bırakılmaktadır. Bu uygulama, Türkiye'de şirketlerin bir diğerine ortak alma olgusunu hızlandırmış, ve bir başka deyişle, şirketlerin hızla holdingleşmeye gitmelerinin ana nedenlerinden biri haline gelmiştir.

Vergi tasarısı hem hisse senedi ve tahvillerle, hem de istisnalarla ilgili maddeleri yeniden düzenlemektedir. Örneğin, tasarıda, en az 500 ortağın bulunması, ortakların sermaye payının şirket sermayesinin % 2'sini aşmaması ve hisse senetlerinin en az % 90'ının isme yazılı olması halinde anonim şirketlerin, elde edecekleri kurum kazançlarının % 20'sinin 10 yıl süre ile kurumlar vergisi dışında bırakılması öngörülmektedir. Diğer taraftan, iştiraklarda uygulanacak istisna için gerekli olan asgari % 10 iştirak payı koşulu tasarıda % 20'ye çıkarılmaktadır. Yani tasarıda bir yandan halka açık anonim şirket kategorisi ve buna ilişkin istisnalar tanımlanırken, diğer yandan da iştirak ha-

lindeki istisna olanağı bir ölçüde, daraltılmış olmaktadır. Tekelci sermayenin vergi tasarısı ile ilgili eleştiri ve şikayetleri de işte bu noktada yoğunlaşmakta ve bu konuda şöyle denilmektedir : «Yıllardır geniş vatan-daş kitlelerinin sinai faaliyetlere ortak olmaları ve ulusal tasarrufların yatırımlara yönlendirilmesini sağlayan kurumlaşma hareketi tehlikeli ölçüde engellenmektedir.» (6) Yukarıda da açıklamaya çalıştığımız gibi tasarının getirdiği değişiklikler kurumlaşmayı engelleyici hiç bir özellik taşımamaktadır. Yapılan, sadece halka açık anonim şirketlerin tanımlanması ve bu alanda getirilen istisnaların belirlenmesi ile ilgilidir. Gazete sayfalarını «halka açık» olduklarına ve güçlerini halktan aldıklarına (!) dair ilân ve reklamlarla dolduran yerli tekellerin, böyle bir tasarıya karşı çıkmaları, onların halka açılmadan ne anladıklarının bir göstergesi olmuştur. Çünkü tasarıda yer alan halka açık anonim şirket tanımının, bireylerin sinai faaliyetlere ortak olmalarını ve tasarrufların yatırıma yönlendirilmesini engelleyici hiç bir yanı yoktur. Tekelci sermayenin burada işine gelmeyen nokta, tanımlanan halka açık anonim şirketin sahip olması gereken özelliklerdir.

Özetlemek gerekirse kurumlar vergisi ile ilgili düzenlemeler, tekelci sermayenin yaratmak istediği görüntünün tam tersine, sermaye kesimine, verginin % 5 oranında arttırılması dışında hiçbir ek yük getirmemektedir. **Gider ve İşletme Vergilerindeki Değişiklikler**

Tasarı tartışılırken, tasarının emekçi sınıf ve tabakaları ne getirip ne götürdüğü konusunda gözden kaçırılan noktalardan biri de işletme ve gider vergileri ile ilgili değişikliklerdir. Tasarı, plastik kökenli malların, derterjanlar, yer muşambaları, iç ve dış lastikler, sunta, kontrplak, sentetik ve suni elyaf makina hahların, tras

bıçakları, çamaşır makinası, buzdolabi ve fırın gibi ev aletlerinin gider ve işletme vergilerinin kapsamına alınmasını öngörmektedir. Ayrıca gider vergisi oranlarında yapılan değişikliklerde otomotiv endüstrisindeki gider vergisi oranları yükseltilmektedir. Daha önce gider ve işletme vergileri dışında bulunan bir çok malın vergi kapsamına alınması, verginin söz konusu mal fiyatlarına eklenmesi anlamına gelir. Başka bir deyişle; Tasarı kanunlaştığı takdirde, bir çok tüketim malının fiyatı, ya vergi kapsamına alındıkları, ya da vergi oranları arttırıldığı için daha yüksek fiyatlarla satılmaya başlanacaktır.

Gider ve işletme vergilerinde yapılan değişikliklerin amacı, hazineye ek gelir kaynağı sağlama şeklinde belirlemektedir. Vergi tasarısının kanunlaşması halinde, elde edilmesi beklenen 55 milyar liralık ek vergi geliri nin 19-20 milyar lirasının doğrudan doğruya bu vergilerde yapılan değişikliklerden sağlanması beklenmektedir (7) Bunun anlamı şöyle özetlenebilir. Fiyat artışları ile birlikte düşünüldüğünde, gider ve işletme vergilerindeki söz konusu değişiklikler alt ve orta gelir gruplarının satın alma gücünü ve dolayısıyla yaşam standardını büyük ölçüde düşürecektir. Ashında, hükümetin getirdiği diğer önlemlerle

birlikte ele alındığında, sermaye birikimi sürecinin içinde bulunulan aşamasında vergi tasarısının gerçekleştirilmeye yöneldiği amaçlardan birinin de bu olduğu açıktır. Ancak söz konusu amaç resmi ağzlarla, «gereksiz tüketim kısılması» şeklinde ifade edilerek sorunun gerçek boyutları gizlenmeye çalışılmaktadır. Ashında burada bütün sorun, hükümetin gelir vergisinde yapılan değişikliklerle ücretlilere aktaracağım ileri sürdüğü 30 milyar liranın yine bu kesimden başka yolla geri alınması ve bunun «umut(!) imajının yıkılmasını önleyecek şekilde, ustaca sunulmasından ibarettir.

Diğer Vergilerle İlgili Değişiklikler

Vergi tasarısı motorlu kara taşıtları, taşıt alımı, emlak, veraset ve intikal, dış seyahat harcamaları ve damga vergileri alanında da bazı değişikliklerin yapılmasını öngörmektedir. Ancak söz konusu vergilerle yapılmak istenilen değişikliklerin — bir kısmının önemsiz olmaları, bir kısmının da bu yazının boyutlarının ötesinde uzun açıklamaları gerektirmesi nedeniyle — ayrıntısına girmeyeceğiz. Çünkü bu vergilerle ilgili değişiklikler de yazıda daha ayrıntılı bir biçimde incelemeye çalıştığımız diğer vergilere ilişkin değişikliklerle hemen aynı özellikleri göstermektedir.

NOTLAR

- (1) TİB Aylık Bülten, No : 46 Nisan 1978
- (2) Milliyet, 18 Nisan 1978
- (3) Milliyet, 18 Nisan 1978
- (4) Prof. Halil Madanoğlu, «Kamu Maliyesi teorisi» s. 341, İST 1976
- (5) Cumhuriyet, 16 Mayıs 1978
- (5) Cumhuriyet, 16 Mayıs 1978
- (7) Milliyet, 6 Mayıs 1978

İMALAT SANAYİNDE KÜÇÜK ÜRETİMİN KREDİ SORUNU

İmalât sanayiinde küçük üretimin kredi sorununa eğilmekten amaçladığımız, küçük sanayiın günümüz koşullarındaki genel niteliklerini özgül bir sorun çerçevesinde değerlendirmektir.

Küçük sanayiın kredi sorununa eğilmeden önce, bu sorunu daha sağlıklı bir şekilde analiz edebilmek için, kredi mekanizmasının kapitalist üretim tarzındaki işlevini irdelemek gereklidir.

Kapitalist üretim tarzında, artık değer yaratma özelliğine sahip olmayan (üretim sürecine giremeyen) para - sermaye bankalarda toplanarak krediye dönüşür. Bu anlamda bankalar nakdi sermayenin kâr sağlayan aktif sermayeye dönüşmesinin aracılarıdır. Bu işlevlerini de her çeşit para gelirini toplayıp, kapitalist sınıfın emrine vererek yerine getirirler.

Kredinin kapitalist üretim sürecine girmesiyle, şu olgular ortaya çıkar :

- Bireysel kapitalistin artık - değer oranını yükseltmesi,
- Bireysel kapitalistin devir sayısını artırarak kâr oranını yükseltmesi,
- Bireysel kapitalistin ölçeğini büyüterek ürettiği malın miktarını artırması,
- Pazar mekanizması içinde dolaşımın hızlanması.

Bu olguları biraz daha ayrıntıları ile açmak yerinde olacaktır :

Kredi, kapitaliste makinalarını ve iş organizasyonunu yetkinleştirerek emeğin üretkenliğini artırabilme olanağını sağlar. Bu da artık - değer oranını yükselten bir etkidir.

Aynı zamanda, kredi, bireysel kapitalist iş organizasyonunun ve makina-

ların yetkinleşmesiyle birlikte, devir zamanının kısaltılabilmesi olanağını sağlar; dolayısıyla bir üretim süresi içerisinde sermaye daha fazla devir yapabilir. Devir sayısının artırılması da kâr oranının yükseltilmesinde bir etkidir (1)

Bireysel kapitalist sağladığı kredi ile daha fazla makine ve işgücü satın alma olanağına kavuşur. Bu artan makine ve işgücüne karşılık hammadde gereksinimini de kredi aracılığıyla karşılar. Ölçeğin bu şekilde genişletilmesiyle birlikte bir üretim süresi içinde bireysel kapitalistin ürettiği malın miktarı artar.

Kredinin bir diğer işlevi de malların gerçekleşmesini kolaylaştırmasıdır. Kredi miktarının artması malların dolaşımını hızlandırır. Malların gerçekleşme zamanının bu şekilde kısaltılması üretimin de hızlanmasına yol açar.

Kapitalist kredi sisteminin diğer bir boyutu da ticari sermaye sahibine spekülasyon yapabilme olanağını kazandırmasıdır. Spekülasyon, malların dolaşımının, dolayısıyla üretimin hızlanmasını engelleyici bir özelliğe sahiptir. Bu noktada, kapitalist kredi sisteminin hakim sınıflar arasındaki çelişkileri derinleştiren etkenlerden biri olduğunu gözlemleyebiliriz.

Kapitalist kredinin bu işlemlerini göz önünde bulundurduğumuzda kredi sağlayabilen kesimlerin sermayelerini daha hızlı yoğunlaştırma olanağına sahip olduklarını söyleyebiliriz. «Büyük işletmeler, özellikle bankalar,, küçük işletmeleri sadece yutmakla kalmazlar; onların sermayelerine «katılarak», hisse senetlerini satın alarak ya da değişerek, kredi sisteminden yararlanarak, onları kendilerine «bağlarlar»..., yedeklerine alırlar». (2)

Böylece kapitalist üretim tarzına kredi sistemi, bir yanda sermayenin merkezleşmesi ve yoğunlaşması, diğer yanda ise hızla artan mülksüzleşme şeklinde ortaya çıkan çelişkiyi derinleştiren etkenler arasındadır.

Emperyalizm döneminde banka sermayesi ile sanayi sermayesinin bütünleşmesi ile mali sermayenin oluşması, bankaların ve dolayısıyla kredi sisteminin kesinkes tekellerin denetimi altına girmesine yol açmıştır. Kapitalizmin rekabetçi döneminde, sermayenin yoğunlaşması ve merkezleşmesiyle mülksüzleşme şeklinde ortaya çıkan çelişki, tekellerin kredi üzerindeki denetimi ile daha da derinleşir.

Sonuç olarak, kapitalist sistemin kendini yeniden üretmesinde önemli bir işleve sahip olan kredi, aynı zamanda sistemin çelişkilerini derinleştiren bir etken olarak sosyalizme geçişin koşullarını hazırlar.

Kapitalist gelişme sürecinde kredinin önemine değindikten sonra Türkiye'deki dışa bağımlı kapitalistleşme süreci çerçevesinde kapitalist kredi sisteminin gelişimini özetlemek yerinde olacaktır.

Türkiye'nin geri bırakılma sürecinin ikinci dönemi, II. Paylaşım Savaşından sonra başlar.

II. Paylaşım Savaşından sonraki dönemde, daha önce emperyalizmin işbirlikçisi durumunda olan burjuvazi emperyalistlerle bütünleşerek gelişmiş ve ülkemizin sosyo-ekonomik ve politik gelişimine damgasını vurmaya başlamıştır. Bu dönemde, emperyalizm Türkiye için içsel bir olgu olmuştur. Ülkemizde, yerli tekelci burjuvazinin güçsüzlüğü, büyük tüccar ve toprak ağaları ile sınıfsal ittifakı zorunlu kılmıştır. Buna rağmen, bu zorunlu ittifak içinde banka kredilerinin denetimi ağırlıkla tekelci burjuvazinin elindedir.

Yukarıda kısa açıklanan çarpık gelişim, Türkiye'deki kredi sistemini de çarpık bir yapıya sokmaktadır.

Sanayi ve ticaretteki kredilerin yerli tekelci burjuvazinin mali kurumları tarafından yönlendirilmesi ve bunun yarattığı çarpık sanayileşme diğer sektörlerle de yansır. Bunun en açık göstergesini, üretimle doğrudan hiçbir ilgisi bulunmayan hizmetler sektörünün toplam krediden aldığı büyük payda görebiliriz. Hizmetler sektörüne bu

ÇİZELGE : I

BANKALARIN VERDİĞİ TOPLAM KREDİNİN SEKTÖREL DAĞILIMI

Sektörler	1963	%	1967	%	1970	%	1974	%
Sanayi - Maden	2.141	18.0	5.121	21.9	10.217	27.6	21.346	28.8
Tarım	2.477	20.8	5.742	24.6	9.473	25.6	15.638	21.1
Küçük sanat	202	1.7	585	2.5	1.108	3.0	2.034	2.7
Konut, İmar, İnş.	2.527	21.3	3.385	14.5	4.255	11.5	7.261	9.8
Dış Tic., Tur.	1.684	14.2	2.649	11.3	4.064	11.0	6.897	9.3
Mali Kur.	0.46	0.4	22	0.1	7	0.0	48	0.6
Dağı. Hiz.	2.809	23.6	5.864	25.1	7.881	21.3	20.686	27.9
Toplam	11.886	100.0	23.368	100.0	37.009	100.0	73.910	100.6

KAYNAK : «Kredi Sistemi ve Hakim sınıflar», TİB Aylık Bülteni, Ekim 1975

kadar büyük olanaklar verilmesinin altında yatan beklenti, üretilen malların pazar bulma sorunuyla ilgilidir. Kâr amacıyla, malların alıcı bulduğu her yere ulaştırılması istenir.

Kredi Veren Kurumlar :

Ülkemizde kredi sistemini oluşturan kurumlar;

- 1 — Örgütlenmemiş kredi kurumları,
- 2 — Örgütlenmiş kredi kurumları olarak ikiye ayrılabilir.

Sistemin tümünü oluşturan bu iki kurumdan ilki, genellikle kırsal kesimde yaygındır. Kapitalist ilişkilerin ağırlıklı olarak yerleşmediği bu kesimde, hangi yollarla sağlanmış olursa olsun, sermaye, yüksek faiz oranları ile ve feodal yapıdan kaynaklanan — Kredi karşılığı ürünün önceden kapatılması, ürünün değişik oranlarda paylaşılması vb.- gibi özel koşullarla, özellikle küçük üreticilere kredi olarak verilmektedir. Küçük üreticileri tefecilere iten olgular arasında, bankaların kredi vermede uyguladığı yöntemler önemli rol oynamaktadır. Bankaların uyguladığı yöntemler, çoğu zaman tefecilerin işine yaramakta, bankadan alınan kredi, küçük üreticilere tefeciler tarafından yukarıda belirtilen koşullarla verilmektedir.

Örgütlenmiş kredi kurumları ise, Türkiye’de kapitalizmin gelişmesine köşüt olarak her geçen gün tüm ülkede yaygınlık kazanmakta, kapitalist ilişkilerin gelişmesini hızlandırmaktadır.

Örgütlenmiş kredi kurumları genel olarak

- a — Bankalar,
 - Devlet bankaları
 - Özel sermayeli bankalar
- b — Kooperatifler,
- c — Sosyal güvenlik kurumları,

d — Dernekler ve diğer kuruluşlar olarak dört temel kısma ayrılabilir.

Bu yapı içinde en büyük ağırlık bankalara düşmekte, kredilerin çok büyük bir bölümü bankalarca verilmektedir. Hatta kredi veren diğer kuruluşlar çoğu kez bir çeşit aracı durumunda kalmakta, verdikleri kredilerin kaynağını kendi yarattıkları fonlar değil, bankalardan sağladıkları krediler oluşturmaktadır.

Çok eski yıllardan beri mali kurum olarak çalışmalarına rağmen, yeterli kaynak yaratamamış olmalarından dolayı kooperatifler kredi vermede bir aracı olmaktan öteye gidememektedir. Kooperatiflerce verilen kredilerin kaynağı çoğu kez Ziraat Bankası, Halk Bankası ve Merkez Bankasıdır. Kooperatiflerce verilen kredilerin miktarı genellikle küçük kalmakta, ayrıca önemli bir bölümü kapitalist tarımsal işletmeciler, eşraf ve yönetimde bulunan etkin kişiler ile onların işbirliği yaptığı kişilere gitmektedir. Diğer iki kısmın verdiği krediler ise oldukça önemsiz miktarlardadır.

Kredi Kaynakları :

Türkiye’de verilen kredilerin kaynaklarını şöyle sıralayabiliriz :

- 1 — Devlet kaynakları,
- 2 — Halktan sağlanan kaynaklar,
- 3 — Dışardan sağlanan kaynaklar.

Bankalarca verilen kredilerin önemli bir bölümü emekçilerin tasarruflarından kaynaklanmaktadır. Bilindiği gibi banka kredilerinin temel kaynağı mevduattır ve Türkiye’de toplam banka mevduatının yaklaşık % 70’ini tasarruf mevduatı oluşturmaktadır. Bu tür mevduatın gözardı edilmeyecek bir kısmı da vadesiz olan küçük tasarruflardır.

Devletçe verilen krediler ise Merkez Bankası, Hazine ve dışardan sağlanan kredilerden kaynaklanmaktadır. Anlaşılacağı gibi devlet kaynaklarının bir bölümünü de halk sağlamaktadır.

Türkiye'nin dışardan kaynak sağlanmasının iki temel nedeni vardır :

a — Finansman sorunu : Yatırımların gerçekleştirilmesi için ülkede yeterli sermaye birikiminin olmaması nedeniyle dışardan kaynak aktarımına gerek duyulmaktadır.

b — Dış ticaret sorunu : İthalâtın yapılabilmesi için döviz gereksinimi vardır ve bu, dış borçlanma ile sağlanmaktadır.

Özetle, kredilerin kaynağının büyük bir bölümünü emekçi kesimler sağlamakta, buna karşın verilen kredilerin çok büyük bir kısmından ise teknelci sermaye ve onunla ittifak içinde olan kesimler yararlanmaktadır.

Küçük sanayiye verilen kredilerin niteliğine geçmeden önce, Türkiye'deki küçük sanayinin yapısına kısaca değinmek gerekir.

TÜRKİYE'DE KÜÇÜK SANAYİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ :

Türkiye'de küçük sanayinin genel özelliklerini sıralayabilmek için küçük sanayinin tanımlanması gereklidir. Bu tanımlamayı yapabilmek için kapitalizmin gelişme süreci içinde zanaatkarlık, manüfatür ve sanayi dönemlerine bakmak zorunludur. Çünkü günümüzde küçük sanayinin sınırlarını belirlemek için kullanılacak niteliksel ölçütler, zanaatkarlık ve manüfatür dönemlerindeki üretim süreçlerinin çözümlenmesiyle ortaya çıkacaktır.

«Sanayi üretiminin tarihini, ortaçağdan bu yana üç döneme ayırıyoruz :

1 — Küçük usta zanaatçının, kalfaları ve çırakları ile birlikte (çalıştığı - ç.) ve her işçinin nesnenin bütününi ürettiği zanaatçılık (dönemi - ç.); 2 — Çok sayıda işçinin, topluca ve büyük bir işyerinde, nesnenin bütününi işbölümü ilkesine göre ürettiği. her işçinin, işlemin yalnız bir kesimini yaptığı, ve bundan ötürü ürünün ancak ardarda hepsinin elinden geçtikten sonra tamamlandığı manifaktür (dönemi - ç.); 3 — ürünün (herhangi bir - ç.) güçle işletilen makinalarca üretildiği, işçinin işinin, mekanik aracın çalışmasını denetlemekten ve düzeltmekten ibaret olduğu modern sanayi (dönemi - ç.)» 4 — Zanaatçılık döneminde emekçi üretim araçlarının ve ürününün mülkiyeti sahipti ve onları denetleyebiliyordu. Ve her emekçi nesnenin bütününi üretmekteydi. Manüfatürde, üretim araçları ve üreticiler büyük yapımevlerinde toplanmaya başladılar. Emekçi üretim aracını yine denetleyebiliyordu, ancak emeğinin ürünü ve üretim araçları yapimevi sahibinin mülkiyetindeydi. Bu dönemde emekçi, nesnenin bütününi üretmek yerine nesnenin belli parçalarını üretiyordu. Bu süreçte üretim, bireysel işlemler olmaktan çıkıp toplumsal işlemler haline dönüşmekteydi. Sanayi döneminde ise, üretici ne üretim araçlarının ne de ürünün mülkiyetine sahiptir. Ayrıca işçi üretim araçları üzerindeki denetimini de kaybetmiş, makinanın basit bir uzantısı haline gelmiştir. Sanayi, zanaatçılıktan ve manüfatürden niteliksel olarak farklıdır. Çünkü üretim sürecinden makina emekçiden kopmuş ve onu denetlemeye başlamıştır

Görüldüğü gibi, günümüzde küçük sanayinin tanımını yaparken, modern sanayi döneminin üretim süreci çözümlerini olduğu gibi kullanmak yanlıştır. Küçük sanayi, kullandığı teknolojinin niteliği gözönünde bulundurulursa, üreticinin üretim araçları üzerindeki denetimini henüz tamamen yi-

tirmediği bir biçimdir. Üretici, nesnenin bütününe ya da bir parçasını üretmekte ve bu üretimi belli oranlarda denetleyebilmektedir.

Meseleye mülkiyet ilişkileri çerçevesinde baktığımızda, genel bir mülkiyet ilişkisi tanımlamak yanlıştır. Çünkü küçük sanayide mülkiyet biçimleri çeşitlidir, hem zanaatkarlık dönemine hem de sanayi dönemine ilişkin mülkiyet ilişkileri görülmektedir. Örneğin, tek tek bir halı tezgâhında ailece çalışan üretim birimini de, 10 - 15 kişinin işçi-işveren ilişkileri çerçevesinde çalıştığı üretim birimini de küçük sanayici kapsamına alabiliriz.

Küçük Sanayinin Yasalardaki

Tanımları :

Gerek yasalarda gerekse de küçük sanayie ilişkin çalışma yapan kuruluşların tanımlarında, sayısal ölçütlere ağırlık verilmektedir. Küçük işletmeler, 10'dan daha az işçi çalıştıran ve 10 beygir gücünden küçük «muharrir kuvvet» kullanan işyerleri olarak tanımlanmaktadır. Türkiye Halk Bankası ise kredilendirme faaliyetlerinde küçük sanayii 5 - 25 kişinin istihdam edildiği işyerleri olarak tanımlanmaktadır.

Araştırmamızın, Türkiye'ye ilişkin sayısal veriler üzerinde yoğunlaştığı noktalarda, küçük sanayi konusundaki niteliksel ölçütlerden vazgeçilmek zorunda kalmıştır, çünkü elimizdeki istatistiklerde niceliksel ölçütler kullanılmıştır.

Türkiye'de küçük sanayinin genel özellikleri iki açıdan ele alınmalıdır : Emperyalist - kapitalist sistemin mülk sahibi sınıfları yaşatmaya yönelik politikası ve diğer taraftan tarihsel bir zorunluluk olarak küçük mülk sahiplerinin tasfiye olmaları olgusu.

Ülkemizde burjuvazi iç dinamiğiyle gelişmediğinden, yeterince güçlü değil-

dir. Bu yüzden varlığını sürdürebilmek için diğer sömürücü sınıflarla ittifak yapmak zorundadır. Bunun yanı sıra, toplumsal muhalefeti bastırabilmek için proleterleşmeyi bir ölçüde engellemesi ve mülk sahibi sınıfları elde tutmaya ve hatta yaygınlaştırmaya çalışması söz konusudur. Ayrıca, küçük sanayide sendikalaşma olanaklarının kısıtlı olması yüzünden ucuz işgücü kullanma olanağının varlığı, küçük sanayii korumaya yönelik politikanın bir başka nedenidir. Küçük sanayie yönelik kredi politikasına baktığımızda bu çabayı açıkça görmekteyiz. Halk Bankasının küçük üreticilere yönelik kredi fonlarının büyük bir bölümü emperyalist - kapitalist sistemin yan örgütlerinden olan AID (Agency of International Development - Uluslararası Kalkınma Örgütü) tarafından karşılanmaktadır. (5) gelişmenin temel yasasının iâşğnÇ.tl

Öte yandan, küçük sanayi kapitalist gelişmenin temel yasasının dışında değerlendirilemez. Bir yanda proleterleşme ve mülksüzleşmenin hızla ilerlediği, diğer yanda ise mülkiyetin çok az sayıda kişinin elinde toplandığı kapitalist toplumda küçük üreticiler zorunlu olarak silinmektedirler. Bugün, küçük sanayi, finansman, pazarlama, hammadde alımı, kredi sorunlarıyla karşı karşıyadır ve bu sorunları çözememektedir. Tüm bu sorunların yanı sıra, ekonomik kriz dönemlerinden en fazla etkilenen de bu kesimdir. Kriz dönemlerinin sonunda çok sayıda küçük sanayicinin iflas ettiği gözlemlenebilir. Tekelci sermayenin güçlendiği, yaygınlaştığı ölçüde küçük sanayi tasfiye olma süreci hızlanacaktır. Ancak bu tasfiye oluş mutlaklaştırılmamalı, küçük sanayi bir önceki sürece oranla öneminin azalması anlamında ele alınmalıdır.

ÇİZELGE : II

SEKTÖRLERİN BANKA KREDİLERİNDEN ALDIKLARI PAYLAR

	1971	1972	1973	1974
Sanayi	28.5	30.1	30.2	28.6
Tarım	24.6	20.4	19.0	20.7
Dış Ticaret ve Turizm	10.3	9.8	10.4	8.8
Konut	11.7	12.4	10.6	9.7
Küçük sanat - esnaf	3.1	3.1	2.9	2.8
Mali amaçlı krediler	0.0	0.0	0.1	0.1
Dağıtım ve hizmetler	21.8	24.2	26.8	29.3
	100.0	100.0	100.0	100.0

KAYNAK : Tuncay Artun, (Banka Kredilerinin Sektörel Dağılımı), Banka ve Ekonomik Yorumlar, Aralık 1975, sayı : 12, s. 68

Görüldüğü gibi, 1974 yılında toplam kredilerde sanayiın payı % 28.6 ve hizmetler sektörünün payı % 29.3 iken, küçük sanat - esnaf kesiminin payı sadece % 2.8'dir.

Ancak yukarıda belirttiğimiz gelişmeler mutlakaştırılmamalıdır. Küçük sanayi konusunda sağlıklı bir analiz ancak sektörlerin tek tek ele alınıp özgül niteliklerinin değerlendirilmesiyle mümkündür.

Küçük sanayiın günümüzdeki genel özellikleri açısından imalât sanayii üç grupta incelenebilir :

1 — Küçük sanayiın yaşayamayacağı sektörler,

2 — Küçük sanayiın, tekellerin denetiminde ya da tekellerin gelişmesine paralel olarak geliştiği sektörler,

3 — Küçük sanayiın yaşama olanağı bulabildiği sektörler.

Bu bildirge çerçevesinde her sektörü tek tek ele almak yerine, yukarıda yaptığımız gruplamayı örnekler vermekle yetineceğiz.

1 — Küçük Sanayiın Yaşayamayacağı Sektörler :

Kimya Sanayii : Bu sektöre damgasını vuran; boya, ilaç, sabun, deterjan ve sentetik - suni elyaf sanayilerindeki uluslararası tekeli sermaye ile bütünleşmiş yerli tekellerdir (Bayer, DYO, SASA, Unilever). Kimya sanayii son yıllarda geliştirilen bir sanayi olduğundan kullanılan teknoloji, yenilikleri kapsamaktadır. Teknolojinin yoğun ve ileri olmasından, ayrıca tekellerin varlığından dolayı bu sektörde küçük sanayiın yaşayabilme olanağı yoktur.

Elektrik makinaları ve aletleri sanayii : Bu sektörde uluslararası tekeli sermaye ile ortak yatırımlar şunlardır : Tekfen (Phillips), General Electric, Profilo, Electrometra (Schub - Lorenz). Tekeli sermayenin güçlü olmasından, yoğun sermaye ve teknoloji kullanımının gerekliliğinden dolayı bu sektörde küçük sanayiın yaşama olanağı yoktur.

2 — Küçük Sanayiın Tekellerin Denetiminde ya da Tekellerin Gelişmesine Paralel Olarak Geliştiği Sektörler :

Taşıt Araçları ve Malzemesi Sanayii : Bu sektörde küçük sanayiın gelişmesi tekellere bağlıdır. Küçük işletmeler temel üretim girdilerinden bir kısmının üretimi işlevini yüklenmişlerdir. Nihai ürün Tofaş, BMC, OYAK - Renault, Man gibi tekellerden çıkmaktadır. Aynı şekilde bu sektörle bağlantılı görülebilecek otomobil tamirhaneleri de söz konusudur. Otomobil tamirhane sayılarının artması dışa bağımlı montaj sanayiın gelişmesine paraleldir. Ancak,

uzun dönemde değerlendirilirse bu durum değişebilir. Tekellerin güçlenmesi ve yaygınlaşmasıyla birlikte bu sektördeki küçük sanayiın ortadan kalkması olasıdır.

3 — Küçük Sanayiın Yaşama Olanağı bulabildiği Sektörler :

Gıda maddeleri sanayii : Bu sektördeki üretim, ileri teknikler ve büyük yatırımlar gerektirmedikinden küçük

Statüler İtibariyle Küçük Sanayi :

ÇİZELGE : III
İMALAT SANAYİİ ÜRETİMİNDE KÜÇÜK SANAYİİN PAYI

Sanayi Grupları	İmalât Sanayii Üretimi		Küçük Sanayii
	Toplam	Küçük Sanayii	Payı %
1. Gıda Maddeleri Sanayii	6668	1484	22,3
2. İçki Sanayii	456	65	14,3
3. Tütün Mamulleri Sanayii	1693	29	1,7
4. Dokuma Sanayii	5081	442	18,5
5. Kundura ve Konfeksiyon Sanayii	861	760	88,3
6. Ağaç ve Mantar Mamulleri Sanayii	788	530	67,3
7. Mobilya ve Mefruşat Sanayii	191	151	79,2
8. Kâğıt ve Kâğıttan Mamul Eşya San.	461	68	14,8
9. Basım Sanayii	364	121	33,3
10. Kürk ve Deri Mamulleri İmalî	321	186	57,8
11. Kauçuk Mamulleri İmalî	222	48	21,8
12. Kimya Sanayii	1261	187	14,9
13. Petrol ve Kömür Mamulleri İmalî	1056	4	0,4
14. Seramik Toprak Cam Sanayii	836	158	19,0
15. Madenî Eşya Sanayii	2858	920	45,5
16. Makina İmalî	524	88	16,8
17. Elektrik Makinaları İmalî	512	139	27,3
18. Taşıt Araçları ve Malzemeleri İm.	775	198	25,6
19. Çeşitli İmalât Sanayii	344	244	70,9
T O P L A M	25272	6322	25,0

Kaynak : 50 Yılda Türk Sanayii, Sanayii ve Teknoloji Bakanlığı Sf. 427.

sanayi yaşayabilme olanağı bulmaktadır. Ancak bazı üretim kollarında gelişmekte olan tekeller gözardı edilme melidir. Süreç içinde tekellerin etkinliklerini arttırmaları ve küçük sanayiın üretimdeki yerini daraltmaları söz konusudur.

Konfeksiyon sanayii : Hazır giyim sanayii henüz ileri bir teknoloji ve yoğun sermaye gerektirmedüğinden küçük işyerlerinin çok yaygın olduğu bir kesimdir. Bu sektör, küçük sanayiın toplam üretimdeki payının en yüksek olduğu sektördür. Ancak, süreç içinde değişim bu sektör için de söz konusudur.

Tablo 4'de görüldüğü gibi, küçük sanayiın toplam imalat sanayii üretimi içindeki payı % 25 tir. Bu pay, ilk anda yüksek görülebilir, ancak gerçekçi bir yorumlamaya gidebilmek için, imalat sanayiindeki küçük sanayii

iş yerlerinin toplam iş yerleri içindeki payını göz önünde bulundurmamak gerekir.

ÇİZELGE : IV

BÜYÜK VE KÜÇÜK SANAYİ KARŞILAŞTIRMASI

Sanayii Grubu	İşyeri Sayısı	%
Büyük Sanayii	3,012	1,9
Küçük Sanayii	157,759	48,1

Kaynak : 50 Yılda Türk Sanayii, Sanayii ve Teknoloji Bakanlığı Sf. 427.

Görüldüğü gibi, küçük sanayiın toplam üretimdeki % 25'lik payı 157,759 işyeri arasında dağılmaktadır. Oysa büyük sanayiın % 75'lik payı ancak 3,012 işyeri tarafından paylaşılmaktadır. Bu açıdan küçük sanayide birim başına üretimin çok düşük olduğu görülmektedir.

KÜÇÜK SANAYİE VERİLEN KREDİLER

A. Genel İçindeki Payı

ÇİZELGE V

KREDİ ÇEŞİTLERİNİN GENEL KREDİLER İÇİNDEKİ PAYLARI (%)	KREDİLER						
	1963	1964	1966	1968	1970	1972	1974
Ticari ve sair	66,29	46,32	53,11	50,44	45,53	56,49	48,91
Zirai	18,64	14,83	14,85	17,86	18,61	15,06	21,76
İpotek mukabili	10,86	8,16	6,35	5,21	5,30	4,52	3,21
Mesleki	1,56	1,22	1,39	1,86	2,15	2,14	1,99
Kalkınma ve yatırım	2,65	29,42	24,30	24,63	28,41	21,79	24,13
Genel toplam	100,—	100,—	100,—	100,—	100,0	100,—	100,—

Kaynak : Rıza ÇOLPAN, Mevduat ve Kredilerinin Dağılım ve Gerice Yörelere Durumu (1963 - 1974).

Türkiye'de 1950 lardan sonra başlayan ve 1960 lardan sonra hız kazanan dışa bağımlı kapitalistleşme sürecinin kredi mekanizmasına yansıması yukarıdaki tablodan izlenebilir. Tab-

loda, 1964 yılında görülen mesleki kredilerdeki % 0,34 lük düşüş, Ankara, İstanbul ve İzmir'deki Halk Sandıklarının kapanması ve T. Halk Bankasının mesleki kredi veren tek ku-

ruluş olarak kalmasındandır. 1964'ten sonraki artışlar ise önemsenecek miktarlarda değildir. Buna karşılık kalkınma ve yatırım kredilerinde 1963 ten 1964 e % 26,77 gibi büyük bir artış görülmüştür. Kalkınma ve yatırım kredileri 1974 e kadar toplam krediler içindeki payını aşağı yukarı korumuştur. Bu sayısal verilerden anlaşılacağı gibi, büyük işletmelere verilen kredilere karşılık küçük sanayiın toplam kredi içindeki payı çok düşüktür.

B. Küçük Sanayiye Kredi Veren Kurumlar

Türkiye'de esnaf ve sanatkârlara kredi sağlamak amacı ile Cumhuriyet döneminden önce de çalışmalar yapılmış; Memleket Sandıkları (1863), Ziraat Bankası (1888) gibi kuruluşlar bu görevi yerine getirmişlerdir.

1929'daki ekonomik buhranı Türkiye'yi de etkilemiş, bu etkileme sonucu krediler pahalılaşmış, büyük şehirlerde toplanmış olan bankaların faiz oranları % 38'e kadar yükselmiştir. Bu yüksek faize rağmen maddi teminat yetersizliği ve kefil aranması nedeniyle bankaların kredi politikası dışında kalan esnaf ve sanatkârlar ayda % 110'a varan faiz oranlarıyla tefecilerin eline düşmüşlerdir.

Bu nedenlerle, esnaf ve sanatkârların ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla Halk Bankasının kurulması önerisi 1933 te kanunlaştırılmış ve 1938 de, banka, faaliyetine başlamıştır. Banka faaliyetlerini şu şekilde sıralamaktadır :

- Esnaf ve küçük sanatkârlara ve bunların ilgili bulunduğu kooperatiflere her türlü kredi açmak,
- Küçük esnaf ve sanatkârların kurdukları meslekî kuruluşlardan, tüzüklerinde ortaklarına kredi temin

edebileceği, bu hususta kefalet verebileceği açıklanmış bulunanlara kredi vermek,

- Esnaf ve küçük sanatkârların kurdukları kuruluş ve kooperatiflerin çalışmalarının geliştirilmesi gibi mesleki faaliyetlerde bulunmak,
- Yabancı kaynakların yukarıda belirtilen faaliyet konularına tahsisi yanında diğer her çeşit kredi açmak ve bankacılık hizmet ve muamelelerini yapmakta da kullanılması (abç, - TİB).

Bu son madde, Halk Bankası kredilerinin küçük sanayi dışındaki kesimlere kaymasına olanak tanımaktadır.

Halk Bankasının verdiği kredileri ticari krediler ve mesleki krediler olmak üzere inceleyebiliriz.

Meslekî kredilerin kaynağını T.C. Merkez Bankasından sağlanan reeskont kredisi, mevduat, blokelere oluşturmaktadır. Meslekî krediler üç ana başlık altında incelenebilir.

1) **Kooperatif Kredileri :** Esnaf Kefalet Kooperatifleri aracılığıyla dağıtılan kredilerdir. Esnaf Kefalet Kooperatiflerinin temel görevi kooperatife ortak olan esnaf ve sanatkârların meslekî faaliyetlerine yarayacak krediyi sağlamak için kefil olmaktır ve bu kefaletin karşılığında % 3 lük pay almaktadırlar. Esnaf Kefalet Kooperatifleri aracılığıyla kredi alan ortaklar aldıkları kredileri bireysel olarak kullanmak zorundadırlar. Ancak alınan kredinin miktarı özellikle bireysel kullanımlarda çok yetersiz kalmaktadır. Kooperatifler, küçük sanat erbabı ve esnafın zorunlu gereksinimlerini karşılamaktan uzak kalmakta, buna karşılık plasmanlarının artırılması talebinden bulunmaktadırlar. Bu artış talebinin bir nedeni de kooperatiflerin kendilerine ayırdıkları payı arttırmak istemeleridir.

Esnaf Kefalet Kooperatiflerinin Halk Bankasından kredi kaynağı sağlanması belli yasalara bağlı değildir. Bu yüzden, hangi bölgelerdeki kooperatiflere ne kadar kredi verileceği siyasi iktidarın ekonomik ve politik tercihlerine bağlı kalmaktadır. Aynı şekilde kooperatiflerin kimlere kredi vereceği de kesin kurallara bağlı olmadığından burada da politik tercihler önemli rol oynamaktadır. Bu yüzden kooperatifler aracılığıyla Halk Bankasından sağlanan krediden çok az sayıda küçük üretici yararlanabilmektedir. Kredi alanların sayısının oldukça yüksek olduğu 1967 yılında kooperatif kredisi alanların sayısı tüm ortakların % 1,63 ünü geçmemiştir(6).

2) Sanayii Kredileri : Halk Bankası tarafından, sanayi kredilerinin küçük sanayicilerin ülke ekonomisindeki ağırlıklarının artması yönünde tahsis edildiği öne sürülmektedir. Ancak kredi karşılığında istenen teminatın yüksek olması nedeniyle bu krediden ağırlıklı orta ve büyük ölçekli işletmeler yararlanabilmektedirler.

3) Fon Kredileri : Gerek Bakanlık bütçelerinden, gerekse diğer kuruluşlardan sağlanan olanaklar dahilinde kullanılan Fon Kredilerindeki gelişmeler, ilgili Bakanlık bütçelerinde yer alan ödeneklerin Halk Bankasına tevdi edilmesine bağlı bulunmaktadır. Kredilerin büyük bir bölümü için Halk Bankası sadece aracılık etmektedir. Bu nedenle kredideki artışlar, ya da kredi kullandırma olanakları T. Halk Bankasının dışında gelişmektedir.

— Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı:

Bakanlığa bağlı Küçük Sanayi Geliştirme Şubesi tarafından küçük sanayi sitesi kuracak kooperatiflere ve belediyelere kredi tahsis edilmektedir. Aynı iş kolunda faaliyet gösteren, maddi imkânları zayıf, daha çok

kendi gayret ve maharetleriyle atöyelerini çalıştıran küçük sanayicilerin yerleşme sorunlarını halletmek, bunları bir araya toplamak, meslek dayanışmalarını sağlamak amacıyla ve ihtiyaçlarını karşılayabilecek nitelikte modern dükkânlardan oluşan küçük sanayi sitelerinin inşası için genel bütçeden ayrılarak Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı bütçesine konulan tahsisatlarla «Küçük Sanayi Çarşısı ve Siteleri Koruma Fonu» adı altında bir fon kurulmuştur. Bu fon 1964 yılında Maliye Bakanlığı bütçesinde 10 milyon T.L. ile kurulmuştur. 1968 yılına kadar Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı bütçesine konan meblâğlarla sürdürülen fon, bu yıldan itibaren «Geliştirme ve Teşvik Fonları» içerisinde ele alınmıştır. Bu fon 1973 de 284.917.000 TL. ye erişmiştir.

ÇİZELGE : VI

YILLARA GÖRE KREDİ TAHSİSİNİN GELİŞİMİ

Yıllar	Fon Toplamı	Fondan Yıllık Tahsis
1964	10	—
1965	25	4,950
1966	25	8,843
1967	58,755	22,985
1968	60,755	15,554
1969	84,899	26,875
1970	138,517	43,200
1971	194,917	56,350
1972	284,917	82,650

Kaynak : Rıza Çolpan, Mevduat ve Kredilerin Dağılımı ve Gerice Yörelere Durumu (1963 - 1974)

Tablodan açıkça görüldüğü gibi fondan yıllık tahsis tutarı toplam fona oranla çok küçük kalmaktadır. Bu

da küçük sanayicilerin haklarını örgütlü bir şekilde savunmaktan yoksun oluşlarının bir göstergesidir. Varolan örgütler de sınıfsal niteliklerinden dolayı tutarlı bir politika izleyememektedirler.

Ayrıca küçük sanayi siteleri ve kredi yardımı fonundan yararlanabilmenin şartları arasında «sitenin kurulacağı şehir ya da kasabada gelişmeye müsait bir sanayi potansiyeli bulunması» şeklinde bir madde bulunmaktadır. Bu konuda gerekli açıklığın getirilmemiş olması, bu koşulun özellikle büyük sanayi için gerekli olacak yan sanayilerin desteklenmesi amacıyla konduğu izlenimini uyandırmaktadır.

Küçük Sanat Kooperatifleri Kredisi:

Ortakların mesleki faaliyetleri için ihtiyaç duydukları ham ve yarı mamul maddelerin temini, gerektiğinde üretilen mamullerin pazarlanması yanında kalitesini yükseltici tesislere sahip olmalarını sağlamak için aynı sanat kolunda çalışan sanatkârların ortak oldukları sınırlı sorumlu küçük sanat kooperatiflerine Genel Bütçeden ayrılarak Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı bütçesine konan tahsisatlerden oluşan fonlardan Bakanlığın talimatı üzerine tesis ve işletme kredisi olarak tahsis edilmekte ve kullanılmaktadır.

AID (Uluslararası Kalkınma Örgütü) Küçük Sanayi Kredisi :

AID'den sağlanan kaynaklar küçük sanayicilere verilen işletme veya tesis kredileridir. ABD ile Türkiye arasında ekonomik işbirliği konusunda yapılan anlaşma çerçevesinde; AID, Maliye Bakanlığı ve Halk Bankasıyla imzalanan proje gereğince sağlanan fon-

lardan oluşurlar. Bu projenin şu iki maddesi dikkate değerdir.

— Hükümet AID'nin isteği halinde her türlü bilgiyi her zaman verecektir. Ve onun her türlü denetleme hakkını kabul etmiştir. Fonun anlaşmaya aykırı kullanılması halinde derhal ödenmesini kabul eder. Her üç ayda bir, bir ay içinde konu ile ilgili bir rapor verir.

— Bu fonlarda yapılacak ödemeler ancak anlaşmada belirtilen mal ve hizmetlerin temini için kullanılır ve sosyalist ülkeler için ödeme yapılmaz. (7)

Bu maddelerden çok açıkça görüldüğü gibi, AID küçük sanayi için belirli sektörlerini emperyalizmin çıkarları doğrultusunda geliştirmeye yöneliktir ve bu denetimi sağlamanın aracıdır durumundadırlar.

Bağ - Kur :

a) Toplu İşyeri Kredisi; 1975 yılında uygulanmasına başlanmıştır. En az 15 Bağ - Kur sigortalısının kurmuş oldukları kooperatifler krediden yararlanabilmektedir.

b) Toplu Konut Kredisi : Bu uygulama 1975 yılında başlamıştır. Bağ - Kur ile T. Halk Bankası arasında imzalanan protokol gereğince Bağ - Kur'a sigortalı olarak iki tam yıl prim ve keseneklerini ödeyen en az 15 üyeden meydana gelen Sınırlı Sorumlu Yapı Kooperatiflerine verilmektedir

Türk - Alman Fonu Tesis ve İşletme Kredisi :

Türkiye Cumhuriyeti ile Federal Alman Cumhuriyeti arasında, Federal Almanya'da çalışan Türk işçilerinin Türk ekonomisine mesleki bakımdan uyumlarını kolaylaştırmak için 7.12.1972 tarihinde imzalanan anlaşmayla yürürlüğe giren ve T. Halk Bankası sorumluluğunda yürütülen bir kredidir

ÇİZELGE : VII

FON KREDİLERİNİN YILLARA GÖRETAHSİS TUTARLARI VE ARTIŞLAR
(Milyon TL.)

Kredi Türü	1974	Artış	1975	Artış	1976	Artış
Küç. San. Sit. Yap. Krd.	500	197	697	311	1.008	1.292
Org. San. Böl. Yap. Krd.	147	9	156	349	505	1.195
Küçük San. Koope. Krd.	8	4	12	3	15	— 1
Küçük San. Krd. (AID)	31	—6	25	—6	19	1
Küç. San. Mak. İm. Krd.	6	—3	3	—	3	— 2
Bağ - Kur Konut Kredi.	—	12	12	195	207	243
Bağ - Kur Top. İşy. Krd.	—	—	—	102	102	68
Türk - Alman Fon Krd.	—	—	—	30	30	10
Türk - Holla. Fon Krd.	—	—	—	—	—	—
T o p l a m	692	213	905	984	1.889	2.806

	1977 (T)	Artış	1978 (P)
	2.300	1.200	3.500
	1.700	500	2.200
	14	6	20
	20	— 10	10
	1	—	1
	450	150	600
	170	80	250
	40	30	70
	—	56	56
Toplam	4.695	2.012	6.707

Yıllar	1974 - 1975	1975 - 1976	1976 - 1977	1977 - 1978
Artış Oranları	30.8	108.7	148.5	42.9

Kaynak : 1978 Yılı Çalışma ve Plasman Programı, Halk Bankası.

Meslekî kredilere yapılan tahsislerin toplam krediler içindeki payının 1977 yılında % 79, 1978 yılında ise % 81'e ulaşacağı sanılmaktadır. Ancak özellikle son yıllardaki uygulamalar ticarî kredilerdeki artışın meslek» kredilere oranla daha büyük olduğunu göstermektedir. Bu duruma ticarî kredilerin daha kârlı olması yol açmakta ve böy-

lece banka amacını yerine getirmekte yetersiz kalmaktadır. Halen Halk Bankası, mevduatla sağladığı kaynakların çoğunu ticarî kredilere tahsis etmektedir. Bu durum, III. Beş Yıllık Kalkınma Planı hazırlık çalışmalarında belirtilmiş ve esnaf kredilerinin artırılması istenmiştir.

ÇİZELGE : VIII

TÜRKİYE HALK BANKASI KREDİLERİNİN TİCARİ - MESLEKİ KREDİLER OLARAK AYRIMI TL.)

Yıllar	Mesleki Kredi	Ticari Kredi	Toplam
1959	103,625,643	25,046,231	128,671,874
1960	107,087,66	24.115,811	144,203,479
1961	158,650,702	30,741,077	189,391,779
1962	183,164,606	25,110,260	208,274,866
1963	202,499,759	21,755,216	224,254,475
1964	246,674,763	33,923,450	280,548,213
1965	312,372,261	99,414,588	411,786,849
1966	426,728,331	189,654,979	616,383,310
1967	385,333,691	258,404,177	643,737,868
1968	777,365,074	338,731,997	1,116,097,071
1969	970,802,376	376,978,130	1,347,780,506
1970	1,107,868,396	362,005,774	1,469,880,170
1971	1,457,500,000	450,000,000	1,907,008,000

Kaynak : Türkiye Halk Bankası.

Mesleki krediler kooperatif ortağı esnaf ve sanatkârlara, kooperatif dışında kalan sanatkâr ve küçük sanayici niteliği taşıyan şahıs ve şirketlere kullandırılmaktadır,

Kooperatif ortağı kredi talebini önce kooperatife yapmakta ve durumu kooperatifçe incelenerek, karara bağlanmakta, alınan kararlar ve belgeler şubeye gönderilip orada incelenildikten sonra genel müdürlük onayına sunulmaktadır. Görüldüğü gibi kooperatif aracılığı ile kredi almak oldukça uzun işlemler sonucu gerçekleşmekte, ayrıca kooperatifin kefalet ettiği meblâğın % 3'ü oranında senelik komisyon alması ve alınan kredinin 1/10 i oranında bir sermaye payının kooperatiflerin bloke hesabına yatırılması yüzünden kooperatif ortağının eline geçen kredi miktarı azalmaktadır. Bu durumda şube olarak kredilendirme daha kolay ve ucuz olmaktadır. Çünkü şube müşterisinden

bloke ve komisyon alınması söz konusu değildir. Bu da kooperatif aracılığı olmadan kredi alabilecek durumda olan işletmelerin yararına olmakta ve bankanın kredi sistemi doğrultusunda çalışmamaktadır,

Sonuç olarak, Türkiye'de küçük esnaf ve sanatkârlara yönelik kredilerin büyük bir kısmını veren ve diğer fonlardan sağlanan kaynakların da küçük sanayie verilmesinde aracı olan Halk Bankası küçük sanayiın kredi gereksinimini tam anlamıyla karşılamaktan uzak kalmaktadır.

SONUÇ :

Türkiye'de kredi mekanizması, emperyalist - kapitalist sistemin denetimi altındadır. Bu açıdan, küçük sanayie yönelik kredilendirme politikası, küçük sanayiın bir yandan tasfiye olunken, diğer yandan da sistemin tam-

pon mekanizması olarak korunması şeklinde gelişen sürece uygundur.

Ancak, bu tasfiye olma - korunma ikilemiyle açıklanmayacak bazı durumlar da söz konusudur. Kredilendirme faaliyetlerinin kesin yasalarla sınırlanmamış olması ve mevcut yasaların da sırasında uygulanmaması siyasi iktidarların zaman zaman kısa dönemli çıkarları uğruna küçük sanayicilere vaadlerde bulunmalarına ve bu vaadleri bir ölçüde gerçekleştirmelerine olanak sağlamaktadır.

Küçük sanayiciler, iktidar bloku içinde yer almakla birlikte, zaman zaman yerel yönetimlerde siyasal etkinlik göstermektedirler. Ancak zaten yetersiz olan örgütlenmelerinin sınıfsal bir temele dayanmayışı yüzünden

genellikle çıkarlarını savunmakta güçsüz kalmaktadırlar.

Küçük sanayicilerin, tasfiye olma süreçleri göz önünde bulundurulursa, varolan sistemle ve özellikle bazı sektörlerde tekelci sermaye ile belli bir sınıfsal ilişkileri vardır. Bunun yanısıra, mülk sahibi olmalarından dolayı siyasal düzeyde anti-komünist ideoloji ile şartlandırılma potansiyelini taşımaktadırlar. Bu iki olgunun bileşkesi sonucunda, genelde küçük üreticilerin faşizmin kitle tabanını oluşturmaları söz konusudur. Bu durumda devrimcilerin görevi, küçük üreticilerin sistemin tümüyle olan ilişkileri temelinde onları, halkın devrimci mücadelesine yönlendirmektir.

KAYNAKLAR

- (1) Devir için gerekli süre dolayısıyla sermayenin tümü üretimde aynı anda kullanılamaz : Bir kısım sermaye daima atıl durur. Dolayısıyla artık -değerin yaratılması ve ele geçirilmesi işinde yer alan sermaye, bu atıl kısım kadar noksan olur. Bu oranda da yaratılan ve ele geçirilen artı -değer az olur. Devir süresi ne kadar kısa olursa, sermayenin atıl kalan bölümü bütününe oranla o kadar küçük ve dolayısıyla diğer her şey aynı kalmak koşuluyla ele geçirilen artık -değer o kadar büyük olur.

Devir etkisini göstermek için iki sermaye, A ve B'yi ele alalım. (Diğer bütün koşulların aynı olması gerekir; -artık -değer oranı, işgünü, yüzde bileşimi).

$$A \dots\dots\dots 80c + 20v = 100 C$$

artı -değer oranı : % 100

Yılda iki devir yapar

$$\text{Bu durumda : Yıllık ürün} \dots\dots\dots 160c + 40v + 40s$$

Kâr oranını bulmak için 40s'yi devreden sermaye değeri 200'e değil, yatırılmış sermaye 100'e oranlarız. p' : % 40 olur.

$$B \dots\dots\dots 160c + 40v = 100C$$

artı -değer oranı : % 100

Yılda bir devir yapar

Bu defa 40s yatırılmış sermaye olan 200'e oranlanır.

$$p' \% 20 \text{ olur}$$

Sonuç olarak daha küçük miktarda fakat daha hızlı devir yapan sermaye, daha fazla miktarda daha az devir yapan sermayeden daha yüksek kâr oranına sahiptir. (Marx Kapital, Odak Yay., Cilt III., sf. 104 - 114).

- (2) Lenin, **Emperyalizm**, Sol Yay., s. 38
- (3) Lenin, a.g.e. sf. 36.
- (4) Engels, **Ütopik Sosyalizm ve Bilimsel Sosyalizm**, Sol Yay., sf. 22 - 30.
- (5) Geniş bilgi için bkz : 1) **Esnaf ve Sanatkârların Sosyal ve Ekonomik sorunları Araştırması**, DPT Yayınları, Cilt : 1, Mayıs 1971, Ek : 11, sf. 3 2) **Türkiye Halk Bankası ve Mesleki Krediler**, Küçük Sanayi Kredileri Müdürlüğü, No. : 12, s. 46 - 52.
- (6) **Kooperatifçilik Sorunları Araştırması**, Cilt 3, Sf. 24, DPT - SPD.
- (7) **Türkiye Halk Bankası ve Mesleki Krediler**, sf. 46.

TİB YAYINLARI N. : 20

**KAPİTALİST
DEVLET İŞLETMELERİ
ve TÜRKİYE**

Mustafa SÖNMEZ

Devlet Nedir? / Kapitalist Devletin Temel İşlevi ve Görece Özerkliği / Emperyalist Metropollerde ve Bağımlı Ülkelerde Devlet İşletmeleri / 1923'den Günümüze Türkiye'de Devlet İşletmeleri / Tekelci Sermaye - Devlet İşi. İlişkileri / İşçi Sınıfı Açısından Devlet İşletmelerinin Önemi

TÜSTAV

COKULUSLU PETROL TEKELLERİNİN FAALİYETLERİNE SON VERİLMELİDİR

Ülkemizde emperyalizme bağımlı çarpık sanayileşme sürecine uyarlı bir biçimde saptanmış bulunan enerji politikası belli bir azınlığın çıkarlarına hizmet ederken geniş emekçi kesimlerin daha yoğun bir biçimde ezilip sömürülmelerine neden olmaktadır.

Bu çarpık enerji politikasında petrolün yeri % 50 civarında olup; gelişmelerin, bu oranı önümüzdeki yıllarda daha da arttıracak açık bir olgu olarak gözükmektedir. Petrolün bu ağırlıklı yerine karşın yurt içi üretimi alt düzeylerde olup talebin büyük bir kısmı dış alımlarla sağlanmaktadır. Türkiye'de petrol alanında yaşanan bu sağlıksız gelişmenin en büyük sorumluları çokuluslu petrol tekelidir. Aralarında Mobil Oil, Shell, BP gibi dev petrol tekelinin bulunduğu bu firmalar hampetrolün üretiminde petrol ürünlerinin dağıtımına kadar olan tüm halkalarda egemendirler.

Sözkonusu petrol tekelileri, bu egemenlikleri sayesinde Türkiye'yi sık sık ekonomik tehditlerle güç koşullara sokmakta ve daha geniş imtiyazlar sağlamaya hükümetleri zorlamaktadırlar.

Bu tekeliler özellikle son on yıl içerisinde yurt içi petrol arama ve üretim faaliyetlerini azaltmışlar, 1965 yılında petrol arama çalışmalarına % 50 oranında olan katkılarını bugün % 20 nin bile altına indirmişlerdir. Aynı şekilde, bu tekelilerin ürettikleri hampetrol miktarı da yıllar itibarıyla düşüş göstermektedir. Ayrıca, petrol üretim ve arama çalışmalarına bu tekeliler sağladıkları «resmî» kârın onda birini bile harcamazken 1962

den bu yana da sermaye getirmemişlerdir.

Yine, yabancı petrol tekelileri Türkiye rafina kapasitesinin % 30 unu ellerinde bulundurmaktadırlar. Ancak, rafineride işlenen hampetrolün % 70 ini ithal etmektedirler. Söz konusu tekelilerin petrol ürünlerini pazarlama faaliyetlerindeki payları ise % 65 civarındadır.

Çokuluslu petrol tekelilerinin petrol kesimindeki bu egemenlikleri ve diğer sanayi alanlarında kurdukları ilişkiler ağı, Türkiye emekçi halkının yarattığı değer her yıl artan oranlarda bu tekelilerce emperyalist metropollere aktarıma imkânını sağlamaktadır. Yoğun bir kaynak transferine imkân tanıyan kanallar herşeyden önce 1954 yılında Amerikalı bir uzmana hazırlanan Petrol Yasası olup, bunun dışında kamuoyunca yeterince bilinmeyen diğer mekanizmalardır. Bu mekanizmalar şu şekilde özetlenebilir :

1) Herşeyden önce, petrol kesiminde Türkiye'de kârlılık oldukça yüksektir. Petrol tekelileri petrol üretiminde Ortadoğu ülkelerinden varil başına 20 cent kazanırlarken Türkiye'de 250 cent kazanmaktadırlar.

2) Ataş, hampetrol ithalini ağırlıklı çokuluslu şirketlerin egemen olduğu Suudi Arabistan'ın ARAMCO firmasıyla yapmakta ve ithalât fiyatını hep afişe fiyatların üzerinde göstermekte böylece, gizli kaynak transferinin bir başka yolunu bulmaktadır.

3) Yabancı petrol tekelilerine verilen fiyat İpraş'ın vadeli olarak aldığı fiyattır. Diğer bir deyişle, bu ortaklıklar kendi petrollerini peşin para ile

vadeli fiyatına pazarlamakta ve bu imkândanda büyük kârlar sağlamaktadırlar.

4) 1 Ocak 1977'de yapılan zamla Libya ve Irak petrolerindeki % 10 fiyat artışına karşılık Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri % 5'lik bir zam uygulamışlardır. Ataş'ın en büyük ithalâtı Suudi Arabistan'la olduğundan bu ülkeden satın aldığı hampetrolü diğer ülkelerden aldığı hampetrollerle aynı fiyat düzeyinde göstermekte ve büyük oranlarda zam farkından yararlanmaktadır. Bu yolla Mobil'in 1977 ek kârı 13 milyon doları aşmıştır.

5) Petrol Yasası, petrolden sağlanan kârların % 55'den fazlasının vergilendirilemeyeceğini öngörmekte, çeşitli yollarla şişirilmiş maliyetler ve indirimler nedeniyle petrol kârlarının vergilendirilmesi bu oranın çok altında gerçekleşmektedir. ABD ve İngiltere'de ise bu oran % 90'ı geçmektedir.

6) Petrol Yasasıyla çokuluslu petrol tekellerine kâr transferinde kur garantisi sağlanmıştır. Buna göre, yabancı petrol şirketleri yurt dışına kâr transfer ederlerken, kurlar sermayeyi getirdikleri yıl üzerinden saptanacaktır. Türk parasının değeri sürekli olarak düşerken yabancı petrol tekelleri bu düşüşten olumsuz yönde etkilenmeyeceklerdir. Bu firmaların 1962'den bu yana Türkiye'ye sermaye getirmedikleri ve Türkiye'de paranın değerinin düşme hızı gözönüne alındığında tanınan imtiyazın anlamı ortaya çıkmaktadır.

7) Söz konusu tekeller ithal ettikleri makina ve teçhizatın fiyatlarını da gerçek fiyatlarının üzerinde göstererek gizli kâr transferinin bir başka yöntemini de bu şekilde uygulamaktadırlar.

Türkiye'ye petrol aramak ve üretmek için gelen bu petrol tekelleri turizm sektörüne ve diğer sanayii dallarına da el atmışlardır. Devletin tamamen özel kesime bıraktığı sıvılaştırılmış petrol gazın (tüp gaz) tüplenmesi ve dağıtım alanında da egemen olan bu tekeller ayrıca bu gazın kullanıldığı ev eşyası imaliyle ilgili sanayi dallarına da girmişlerdir.

Bugün artık, tüm gelişmeler, bu çokuluslu petrol tekellerinin, kuruluş amaçlarının, Türkiye'nin rezervlerini ve üretimini artırmak değil kârlarını en yüksek düzeye çıkarmak olduğunu tartışılmaz bir biçimde ortaya koymuştur. Söz konusu firmaların faaliyetlerinin devamı halinde Türkiye'de sürekli olarak yaşanan enerji darboğazı had safhaya ulaşacak bundan da en çok etkilenen emekçi sınıf ve tabakalar olacaklardır. Hükümetin Ataş Rafinerisine el koyma doğrultusunda yaptığı girişimler bu konuda yapılması gerekenler açısından olumlu bir adımdır. Ancak bu tekellerin hemen «aba altından sopa gösterircesine» demeçler vermeleri hükümeti bu konuda geri adım atmaya zorlayabilir. Tüm ilerici demokrat örgüt ve kuruluşların çokuluslu petrol tekellerinin tüm faaliyetlerine son verilmesi doğrultusunda seslerini duyurmaları güncel bir görevdir.

MEVCUT EĞİTİM DİZİLERİ

No. : 10 Ekonomik Demokratik Mücadele

No. : 11 Toplu Sözleşmeler

No. : 12 Enerji Sorunu ve Devlet (Çıkacak)

TİB, 6. HAYVANCILIK KONGRESİ VESİLESİYLE TÜRKİYE'DE HAYVANCILIK SORUNLARI İLE İLGİLİ BİR BASIN AÇIKLAMASI YAPMIŞTIR, AÇIKLAMADA AŞAĞIDAKİ GÖRÜŞLERE YER VERİLMİŞTİR.

Emperyalist - kapitalist sistem içerisinde bir yeni sömürge olan Türkiye'de emperyalizmin müdahaleleri bir bütün olarak kırsal kesimi de kapsamaktadır. Son 30 yıldır ülkemizin gelişimini karakterize eden bağımlı ve emperyalizmin pazarını genişletici çarpık kapitalleşme süreci, kuşkusuz ki, kırsal kesimde de önemli bir gelişme kaydetmiştir. Ancak özellikle 1960'lardan beri bu kapitalleşme sürecinin yarattığı gelişmelerin ötesinde, Türkiye kırsal kesimi emperyalizmin çeşitli özel programlarının da hayata geçirildiği bir alan olmuştur. İçerisinde bulunduğumuz evrede ekonomik ve siyasal çıkmazları giderek yoğunlaşan emperyalizmin yeni sömürge ülkelerle ilgili kırsal kesim programları genelde iki amacı gerçekleştirmeye yöneliktir.

1. Pazarın derinlemesine geliştirilmesi
2. Yoksul köylülüğün devrimci potansiyelinin nötralize edilmesi.

Emperyalizm ve uzantısı olan yerli tekeli burjuvazi, bu amaçlarını gerçekleştirebilmek için altyapı yatırımlarının geliştirilmesini ve hiç bir zaman sağlıklı bir nitelik kazanmasını öngörmediği çarpık bir kooperatif uygulamasını gündeme getirmiştir. Yine özellikle 1960'lardan sonra hemen bütün bağımlı ülkelerde gündeme getirilen ve kırsal kesimde kapitalleşmenin hızlanmasına yönelik Toprak ve Tarım Reformu programları ise, her ülkede yozlaşmış ve sürüncemede kalmıştır. Bunun temel nedeni yukarıdan aşağıya gelişen sanayileşmeye paralel olarak varlığını bulan emperyalizmin uzantısı yerli tekeli burju-

vazilerin, iktidarı ellerinde tutabilmek için zorunlu bir ittifak halinde buldukları geleneksel büyük toprak sahibi ve tüccar sınıfların ekonomik ve siyasi etkinliklerini tanımak zorunda kalmalarıdır.

Emperyalizmin yukarıda özetlediğimiz politikaları genel olarak İkinci Dünya Savaşı'nın hemen sonrasında başlamıştır. Ancak genel olarak kapitalleşme sürecinin geliştirilmesini öngören bu politikaların yanı sıra, 1960'lardan sonra daha özel nitelikli çeşitli politikalar geliştirilmeye başlanmıştır. Hiç kuşku yoktur ki, bu özel politikalar çağımızda alabildiğine gelişmekte olan halk kurtuluş mücadelesine, geniş köylü kesimlerinin devrimci hareketlere katılmasına karşı bir önlemler dizisi olarak gündeme getirilmektedir.

Emperyalizmin programının incelenmesi bize gösterilmektedir ki, genel politikalar dışında özel müdahaleler, özellikle hayvancılık ve orman alanlarında yoğunlaşmaktadır. Nitekim Dünya Bankası ve FAO da Türkiye'de son 10 yıldır kırsal kesimle ilgili olarak bu iki çalışmalarını yoğunlaştırmışlardır. Örneğin 1968 yılında gelen ormancılık uzmanı N.A. Osara'nın hazırladığı rapor çerçevesinde 1969 yılında T.C. Ormancılık Bakanlığı, 1970 yılında Orman Köy İlişkileri Genel Müdürlüğü ve 1971 de ORÜS kurulmuştur. Daha sonra «Türkiye ormanlarından azami yararlanma planı» çerçevesinde çeşitli uygulamalara geçilmiştir. Türkiye hayvancılığına kapsamlı bir müdahale niteliğini taşıyan Hayvancılığı Geliştirme Projesi, ülkemizin değil, emperyalizmin çıkarları

göz önüne alınarak hazırlanmıştır. O dönemde, bu tasarıya ve uygulamalara karşı çıkan Yurtsever uzmanların karşı çıkışları tümüyle gözardı edilmiş ve konu Türkiye halkının gözünden gizlenmeye çalışılmıştır. En geniş anlamda hayvancılık sektörünün dışı bağımlı kapitalistleşmeyi hızlandırmayı ve bu sektörü sistemin genel çıkarlarına uygun bir denetimde tutmayı amaçlayan bu projenin finansman kaynakları Dünya Bankası ve Uluslararası Kalkınma Birliği (İBRD) - IDA tarafından sağlanmaktadır. Nitekim bu kuruluşlar tarafından yalnız ikinci Hayvancılığı Geliştirme Projesi için 28,3 milyon dolar kredi açılmıştır.

Halkımızın çıkarlarına uygun olmayan bu proje bir çok bakımlardan ülke koşullarına aykırıdır. Proje ilk olarak büyük miktarlarda dışı damızlık ve süt ineği ithalatını getirmiştir. Halbuki, ülkemizdeki mevcut kapasite kullanılarak, ülkemiz koşullarına uyan verimli hayvan üretiminin çok kısa bir süre içerisinde bir çok misli artırılması ve ihtiyacın karşılanması mümkündür. İthal hayvanlardan ise veteriner hizmetlerinin en iyi olduğu devlet haralarında bile % 30'a varan, diğer yerlerde ise % 50 yi çok aşan kayıplar görülmektedir. Ancak böyle bir yolun izlenmesi, kalitesiz ve üretim artışı hayvanlarını Türkiye'ye ihraç eden emperyalist ülkelerin çıkarlarına aykırı olacağı için, onların işbirlikçisi iktidarlar tarafından hiç bir zaman gündeme getirilmemiştir. Bununla ötesinde, Türkiye'de hayvan ıslahı, birbirinden tamamen bağımsız çalışan çeşitli kuruluşlara bölünmüş ve veteriner hekimlere «yalnızca» hayvan sağlığı ile ilgilenmeleri ve ülkemiz hayvancılığının çeşitli boyutları ile uğraşmamaları emperyalizm tarafından empoze edilmeye çalışılmıştır. Ancak Yurtsever ve Devrimci veteriner hekimlerimiz kuşkusuz ki, halktan yana bir hayvancılık poli-

tikası için uğraşlarını artırarak sürdürmektedirler. Her alanda olduğu gibi, burada da halkın iktidarını savunanlar emperyalist güçlerden emir alacak değildir.

İthal edilen hayvanlar ise 10 ile 60 arasında değişen gruplar halinde hazırlanmış güdümlü projeler aracılığıyla kredili olarak verilmektedir. Bir küçük üretici ailenin alım ve mevcut teknolojik düzeyde bakım gücünün dışında olan bu projeler Kapitalist nitelikte işletmeciliği teşvik etmekte ve böylece ikinci bir amacı da yerine getirmektedir. Öte yandan Kooperatifler tarafından uygulanan hayvancılık projelerinin sonucu ise tam bir iflastır. Tüm sistemin emperyalizmin ve onun uzantısı olan yerli tekelci sermaye ile büyük tefeci ve tüccarların sömürüsünün yoğunlaştırılmasına yöneldiği Türkiye'de esasen bu beklenen bir sonuçtur. Yoksul köylü ve küçük üreticiler Kooperatiflerde olsalar da olmasalar da yem, ilaç ve diğer giderleri yüksek bir fiyatla almak zorunda bırakılmakta, ürünleri ise değeri altında araçlara ve giderek yaygınlaşmak olan süt tekellerine kaptırmaktadırlar, ayrıca hayvan ithali de çok değişik resmî ve özel ellerden yapılmaktadır. Örneğin, Ziraat Bankası Mensupları Vakfı adlı bir kuruluş — ki, burada Ziraat Bankası yöneticileri üyedir — inihalatta bulunmakta ve ithal ettiği hayvanların satın alınmasını kredi verme koşulu olarak öne sürerek önemli kârlar elde etmektedir. Bir bütün olarak hayvan ıslahı gibi hayvan ithalatı da birbirinden bağımsız bir çok koldan yürütülmektedir.

Ülkemizde, Emperyalizmin hayvancılık üzerindeki en büyük müdahalelerinden birisi de Et - Balık Kurumu kapasitesinin sınırlı tutulmasıdır. Aynı zamanda Türkiye'de yem sanayii kapasitesi de geliştirilmemektedir. Ve elde edilen üretim, ihtiyacın beşte birinin dahi çok altındadır. Ayrıca yem

fabrikalarının ürettiği yemler kalitesiz ve standartlara aykırı olup etkin bir denetim mekanizması geliştirilmemektedir. Türkiye'de meraların 30 yıldır mutlak anlamda daralması da gözönünde bulundurulduğunda yem sorununun önemi daha da belirgin olarak ortaya çıkmaktadır.

Türkiye'de hayvancılığın sorunları görüldüğü gibi çok sayıda ve bütünseldir. Çözüm de ancak emperyalizm ve onun uzantısı olan yerli tekelci sermaye ve onların işbirlikçisi olan büyük tefeci tüccarların egemenliği tasfiye edildiği ve halkın Demokratik iktidarı kurulduğu zaman gerçekleşecektir. Ancak bu gün hayvancılık konusundaki ekonomik - demokratik taleplerimiz şunlardır :

- Teminat mektubuna bağlı ipotekli kredi mekanizması kaldırılmalıdır. Yoksul köylü ve küçük üreticilere üretim girdileri ucuz ve kredili olarak sağlanmalıdır.
- Meraların ıslahı ve artırılması sağlanmalı, yem bitkilerinin ekimi geliştirilmelidir. Dışı hayvan ithalatı

kaldırılmalı, ıslah ve geliştirme faaliyetleri tek bir program çerçevesinde toplanmalıdır.

- Ziraatçılar, veterinerler veyahvan sağlık memurları arasında somut işbirliği geliştirilmelidir.
- Yoksul ve küçük üreticiler demokratik örgütlenmelerini kurmalı ve her aşamada ticaret sermayesi ve tekellere karşı etkin bir mücadele verilmelidir.
- Göçebelerin iskânı sağlanmalı, otlak ve pazarlama sorunları konusunda etkin tedbirler alınmalıdır.
- Yem sanayii ve Et Balık Kurumu kapasiteleri geliştirilmelidir. Bu kurumlar aracı tüccar ile değil doğrudan üretici ile ilişki kurmalıdır.
- Süt Endüstrisi Kurumunun atıl kapasitesi kaldırılmalı, süt tekellerinin sömürüsüne son verilmelidir.
- Üreticinin ürününe değer fiyat verilmelidir.
- İlaç ve diğer üretim girdilerinde uluslararası ve yerli tekellerin denetimine son verilmelidir

— ÇIKIYOR —

TİB YAYINLARI No. : 22

Aylık Bütenden

SEÇME YAZILAR 1

Kapitalizmin Devrevi Buhranları, Stagflasyon/Tarım Buhranları/Kalkınma Sorunu/Ekonomik Planlama ve Kapitalizm/Devalüasyon/Emperyalizmin Askeri Stratejisi/Militarizm

TİB AYLIK BÜLTENİ BU AY DÖRDÜNCÜ YILINI DOLDURMUŞTUR.

AŞAĞIDA 37 - 48. SAYILARDAKİ YAZILARIN LİSTESİNİ SUNUYORUZ.

Sayı : 37, Temmuz 1977

- Kapitalizm, Devrevi Ekonomik Buharanlar ve Stagflasyon.
- Tekelci Sermaye ve Vergiler.
- Guatemala.

Sayı : 38, Ağustos 1977

- Planlı Dönemde Kamu İktisadi Teşebbüsleri I.
- Pakistan.

Sayı : 39, Eylül 1977

- Türkiye Ekonomisinin Derinleşen Yapısal Bunalımı, IMF ve Son «İstikrar Tedbirleri».
- Planlı Dönemde Kamu İktisadi Teşebbüsleri II.
- Şili (1)

Sayı : 40, Ekim 1977

- Metal İşkolundaki Sanayilerin Durumu ve MESS üzerine.
- Türkiye'de Bahkçılık ve Su Ürünleri.
- Şili (II)

Sayı : 41, Kasım 1977

- Derinleşen Bir Yapısal Darboğaz Enerji Bunalımı.
- Çokuluslu Tekeller ve Dünya Bilgisayarlar Sanayii.
- Anason.
- İran.

Sayı : 42, Aralık 1977

- Yerel Yönetimler Sorunu Üzerine.
- Türkiye'de Demiryolu Ulaşımı ve Demiryolu İşçilerinin Grevi Üzerine.

- 1950 - 1960 Döneminde Altyapı Yatırımları.
- «Sosyal Güvenlik» Sorunu ve Türkiye'de Sosyal Sigortalar.

Sayı : 43 Ocak 1978

- 1977 Yılında Türkiye Ekonomisi.
- Dünya Bankası ve Uluslararası Kalkınma Birliği.
- Dördüncü Beş Yıllık Plan Üzerine.
- Deniz Taşımacılığında Emperyalist Sömürü.
- Eleştiri - Özeleştirii Üzerine.

Sayı : 44, Şubat 1978

- CHP Hükümeti ve Son Siyasal Gelişmeler.
- Kapitalist Devlet, Asgari Ücret ve Türkiye.
- Reklam Harcamaları ve Tekelci Sermaye.
- Türkiye'nin Yakacak Sorunu.
- Marksist Klasiklere Yanlış Başvurma Üzerine.

Sayı : 45, Mart 1978

- Emperyalizmin Kırsal Kesim Programı, Kooperatifler ve CHP.
- Türkiye'de Ormancılık Alanında Sömürü Mekanizmaları.
- Emperyalizmin Türkiye'deki Ormancılık Politikası ve Orman Ürünleri Sanayii.
- Hayvancılıkla Geçininen Beritan Asireti : 2 Belge.

Sayı : 46, Nisan 1978

- Son Ekonomik Gelişmeler Üzerine.
- Uluslararası Finansman Kurumu.
- Türkiye Garanti Bankası.

Sayı : 47, Mayıs 1978

- «Devletçe İşletilecek Madenler Hakkında Kanun Tasarısı» Üzerine Görüşler.
- Çokuluslu Petrol Tekelleri Üzerine.
- Türkiye'de Petrol Sorununun Vardığı Boyutlar ve Devlet İşletmeleri.

Sayı : 48, Haziran 1978

- Vergilerdeki Düzenlemeler Üzerine.
- Küçük Sanayinin Kredi Sorunu.
- Çokuluslu Petrol tekellerinin Faaliyetlerine son Verilmelidir.
- Türkiye Hayvancılığının Sorunları.
- 37 - 48 sayılardaki yazılar.

TÜRKİYE İŞÇİ SINIFI ve MÜCADELELERİ

TARİHİ 336 Sayfa 20,— TL.

— Bugün işçi sınıfının ekonomik - demokratik mücadelesi hangi düzeydedir? / Hangi mirasları devralarak bugünkü düzeye gelmiştir? / Ne zamanlar, nerelerde, ne tür eylemler olmuştur? / Politik, ideolojik, Ekonomik - demokratik mücadele / Çalışma ve Yaşama koşulları / Ücretler / Yasalar / Örgütlenme / Sözleşmeler / geçmişten 1923'e kadar / 1923 - 1946 dönemi / 1946 - 1964 dönemi / 1963 - 1971 dönemi / 1971 yılından günümüze kadar.

GÖN :

Tüm İktisatçılar Birliği
Aylık Bülteni

Karanfil Sok. 14/10
Kızılay - ANKARA

Fiyatı : 5 TL.